

Introductie transitiedenken & Leren

Karlijn Schipper
Brussel

04 februari 2020

Onderzoek

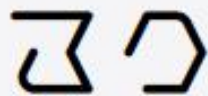
Onderwijs

Advies

Arena

drift transition academy

course

Masterclass Societal Transitions

18 May, 2020 - 11 Sep, 2020

Join Societal Transitions: the Masterclass that combines transition governance and transformative entrepreneurship and inspires you to drive systemic change.

course

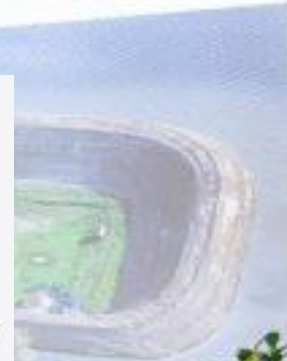
Reflexive Monitoring

10 Oct, 2019 - 16 Jan, 2020

The masterclass Reflexive Monitoring gets you acquainted with valuable knowledge, tools and approaches, aimed at learning and adapting for transitions.

Adaptation is not enough

(....) De transitie-experimenten/initiatieven willen antwoorden bieden op complexe maatschappelijke uitdagingen waarvoor wellicht niet één pasklaar antwoord bestaat en waarvoor het antwoord nog volop in ontwikkeling is. Je kan ze niet op dezelfde manier monitoren als een klassiek project waarvan de doelstellingen en strategie op voorhand gekend en (zo) SMART (mogelijk) geformuleerd zijn. Bovendien zijn niet alle initiatieven die in de lijn liggen van de transitievisie onder de vleugels van de overheid ontstaan en zelfs niet op de radar van de overheid vandaag. Hoe monitor je dan de transitie? Met welke aandachtspunten, principes, handvaten moeten we best rekening houden?

Zijn alle transities duurzaamheidstransities?

Wat houdt het precies in en hoe kunnen we er op een correcte manier mee omgaan? Theoretisch & pragmatisch ('light-versie voor projecten met krap budget).

Hoe bepaal je wat je gaat monitoren en evalueren?

Hoe verloopt leren vanuit transitiedenken? hoe kan transitiedenken geïntegreerd worden in gangbare evaluatiekaders en monitoringstools?

De klassieke evaluatiebenadering van Vlaams beleid focuste zich op de beleids- en beheercyclus, effectiviteit & efficiëntie van beleidsinstrumenten. Redelijk lineaire input-activiteit-output-effect benaderingen. Welke uitdagingen stellen systeemdenken, holistische benaderingen, complexiteit van governance t.a.v. wicked problems, en transitiedenken aan die klassieke benadering, en hoe moeten we beleidsevaluatie in die context herdenken?

Vandaag

- Basisprincipes van transitiedenken;
- Implicaties voor leren, evalueren en monitoren

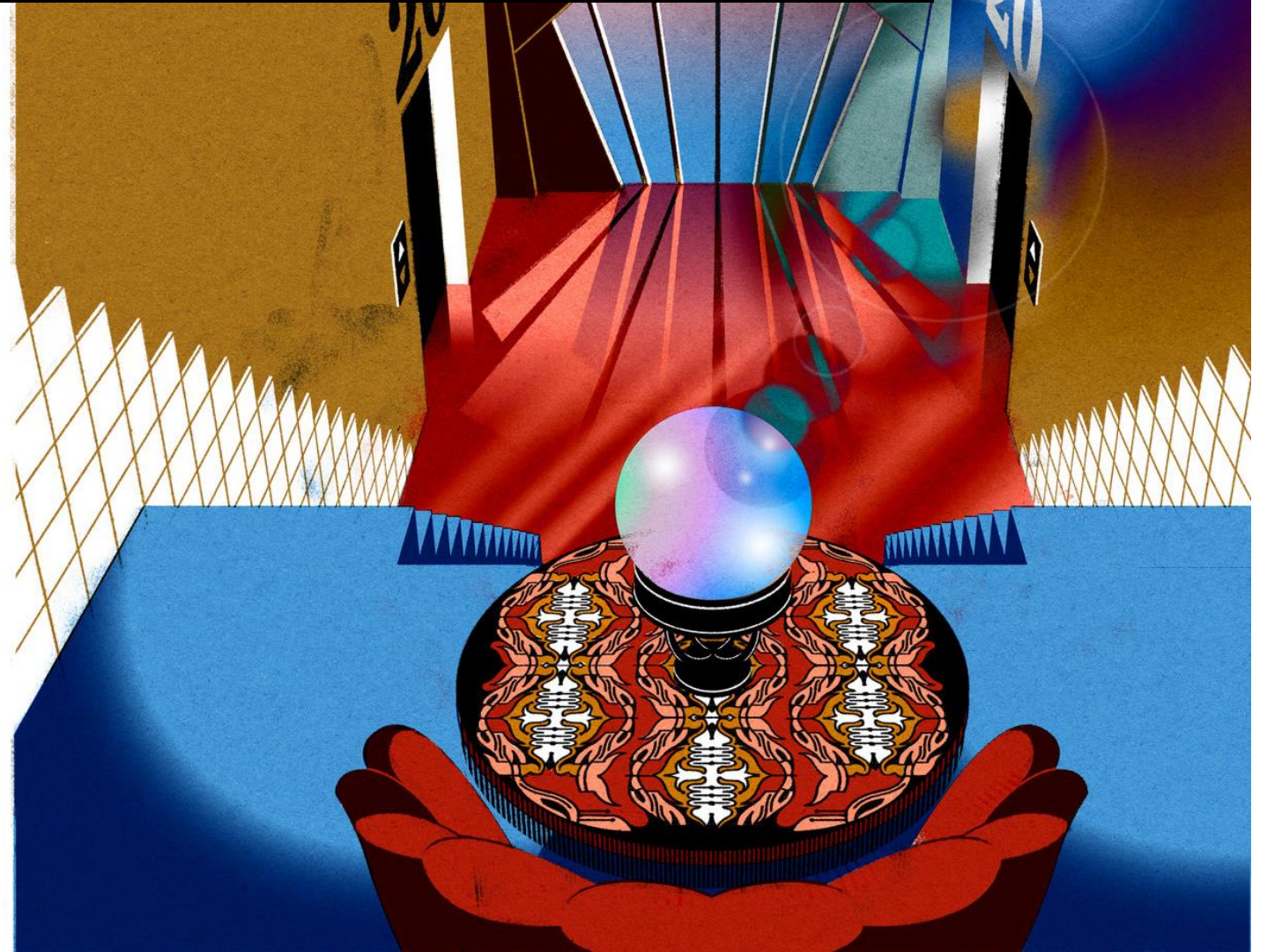
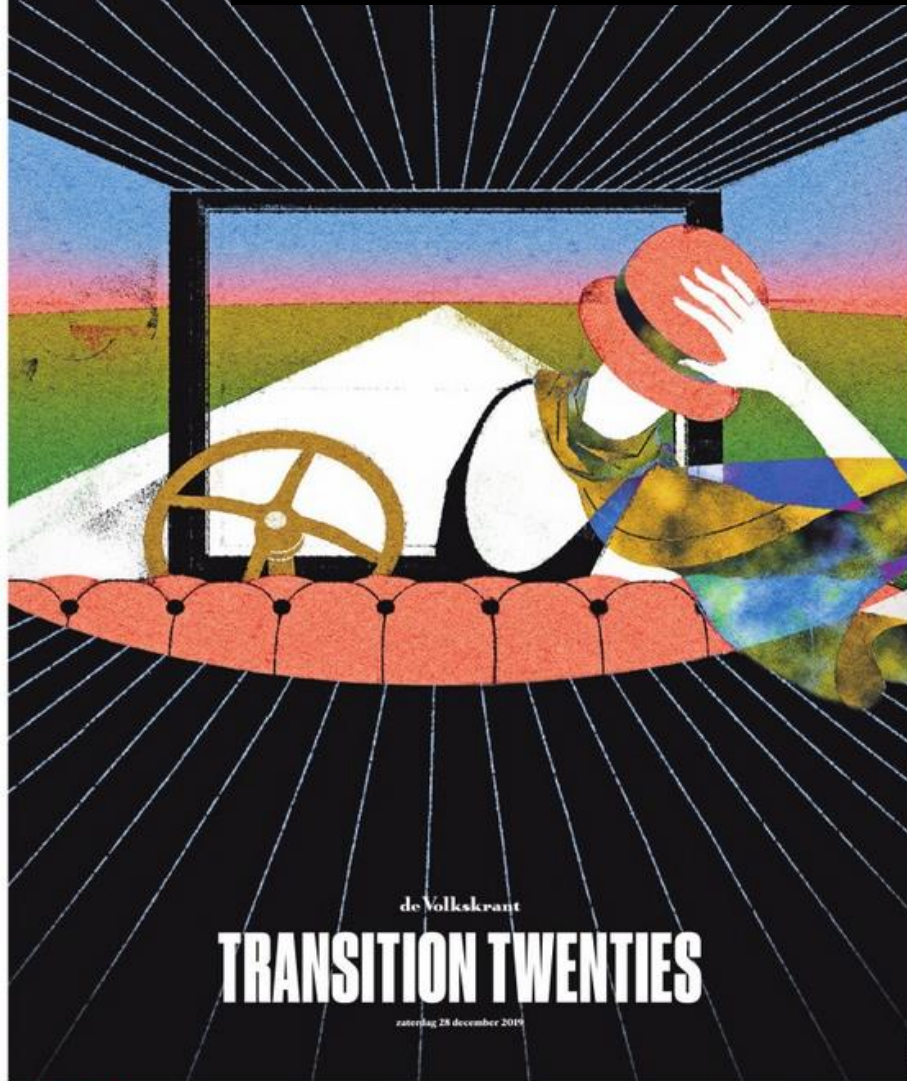
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.
The way things are.

Is
not
the
way
they
have
to
be .

Hope is Power

The
Guardian

Wat is jouw eerste associatie met transitie en hoe ben je er in je professionele en/of prive leven mee bezig?

JAREN TWINTIG Opnieuw breken de jaren twintig aan en opnieuw zouden die kunnen uitgroeien tot een decennium van grote veranderingen, zoals de roaring twenties in de 20ste eeuw. Een inventarisatie. Met in het hart van dit katern: **V** – De Gouden Familie De Mol

Deel 1

Basisprincipes van transitiedenken

Onvolhoudbaarheid als startpunt...

DE IRONIE VAN TRANSITIES

The New York Times

Australian Coal Company Says Bush-Fire Smoke Is Slowing Production

The poor air quality is making equipment harder to operate, and some workers have had to take leave to fight fires. The irony was not lost on many in Australia.

Bush fires near Maragle in New South Wales this month. Matthew Abbott for The New York Times

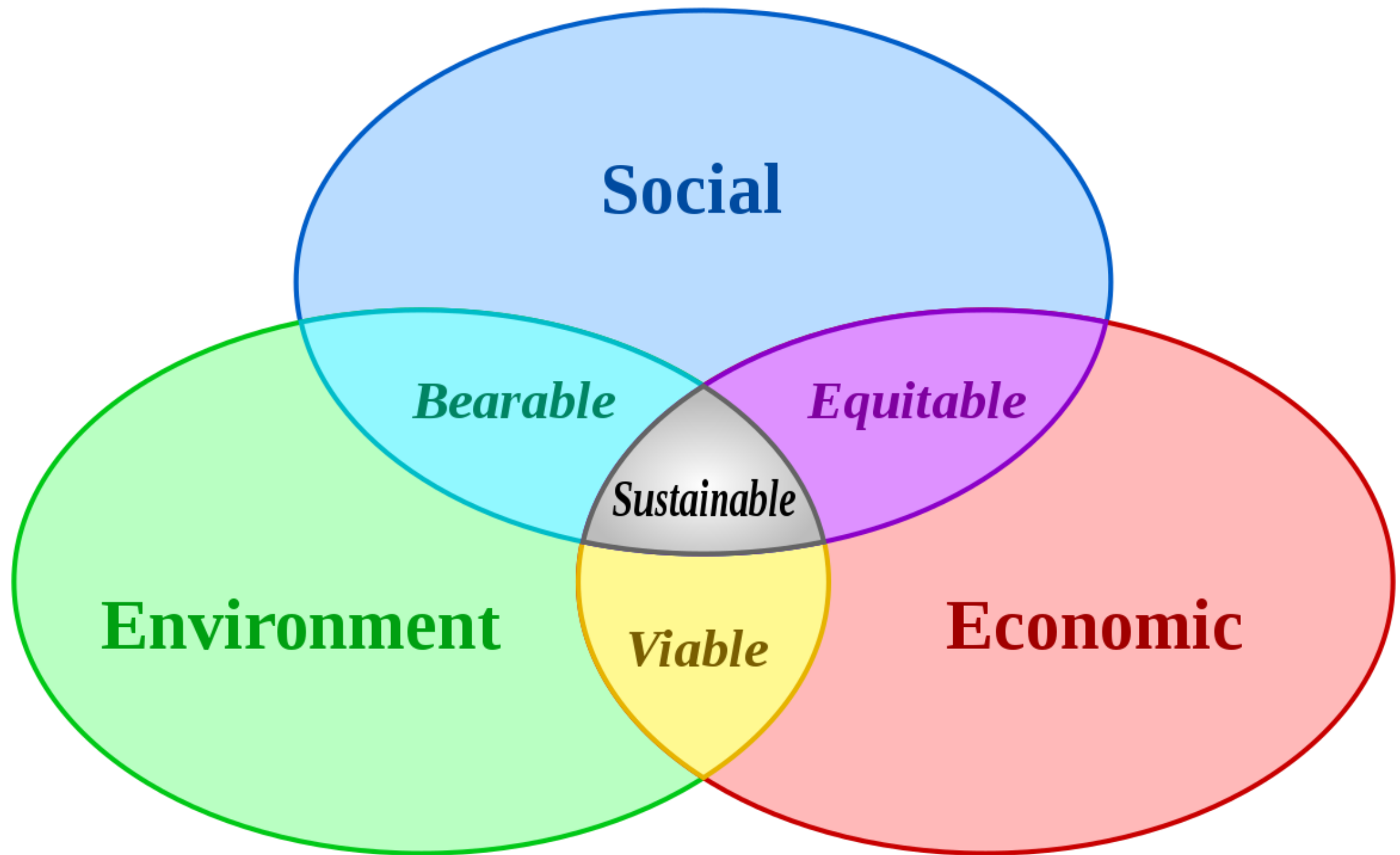

By Isabella Kwai

Duurzaamheidstransities

“... radicale maatschappelijke verandering richting een duurzame(re) samenleving, als antwoord op een aantal **hardnekkige problemen** in hedendaagse moderne samenlevingen.”

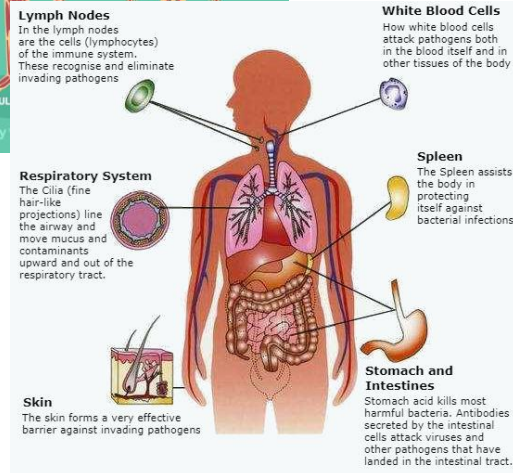
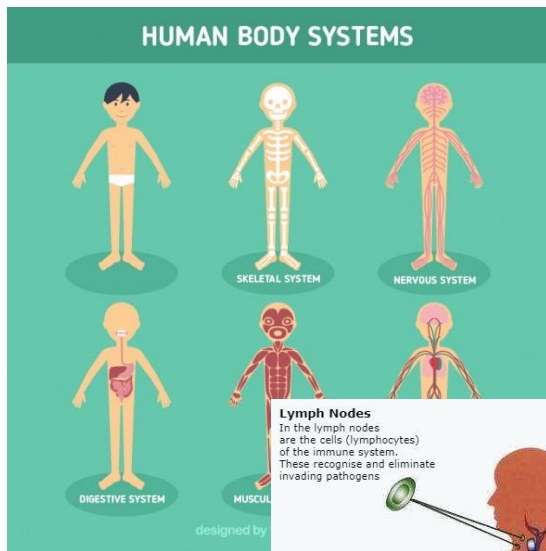
(Grin, Rotmans & Schot 2010)

TRANSITIONS EXIST ONLY
IN THE EYE OF THE
BEHOLDER

A:

**Complexiteits- en
systeemdenken**

stysteem ≈

- afgebakend geheel van onderdelen
- met onderlinge samenhang

"The world is a complex, interconnected, finite, ecological-social-psychological-economic system. We treat it as if it were not, as if it were divisible, separable, simple and infinite. Our persistent, intractable, global problems arise directly from this mismatch."

Donella Meadows

Lymph Nodes

Lymph nodes (lymphocytes) are part of the immune system. They help to identify and eliminate pathogens.

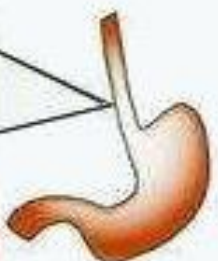
White Blood Cells

How white blood cells attack pathogens both in the blood itself and in other tissues of the body.

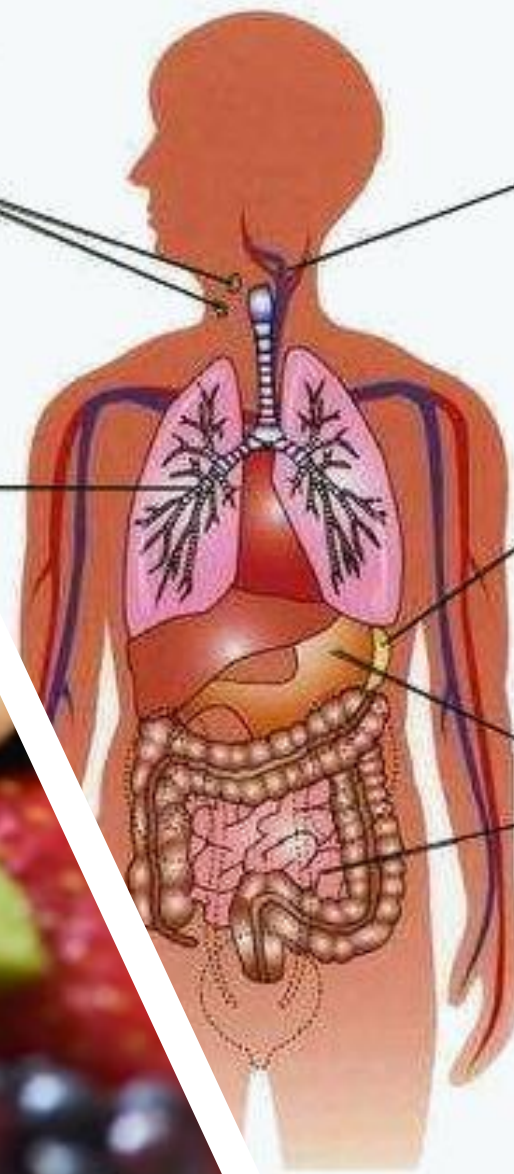
Spleen

The Spleen acts as a filter for the body in protecting itself against bacterial infection.

Stomach and Intestines

Stomach acid kills most harmful bacteria. Antibodies secreted by the intestinal cells attack viruses and other pathogens that have landed in the intestinal tract.

Complex adaptieve systemen

Complex $\approx$
wanneer het geheel
(= het systeem)
kenmerken vertoont die niet af te
leiden zijn van de kenmerken van
individuele onderdelen

Adaptief $\approx$
open en adaptief m.b.t. de
omgeving

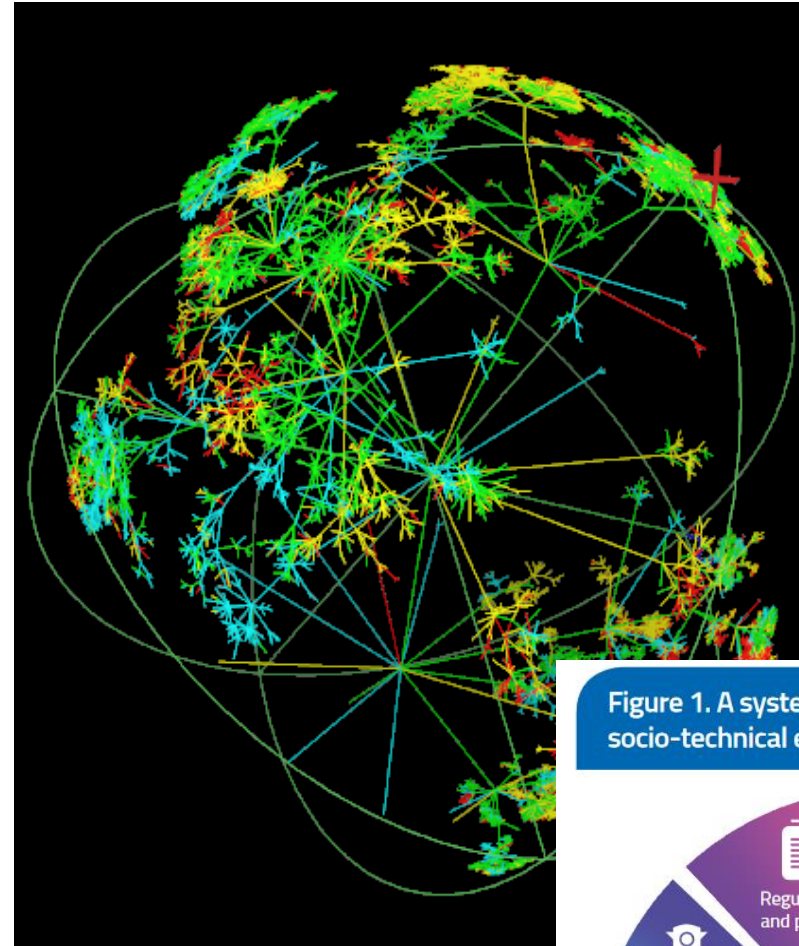

Figure 1. A system for mobility with socio-technical elements

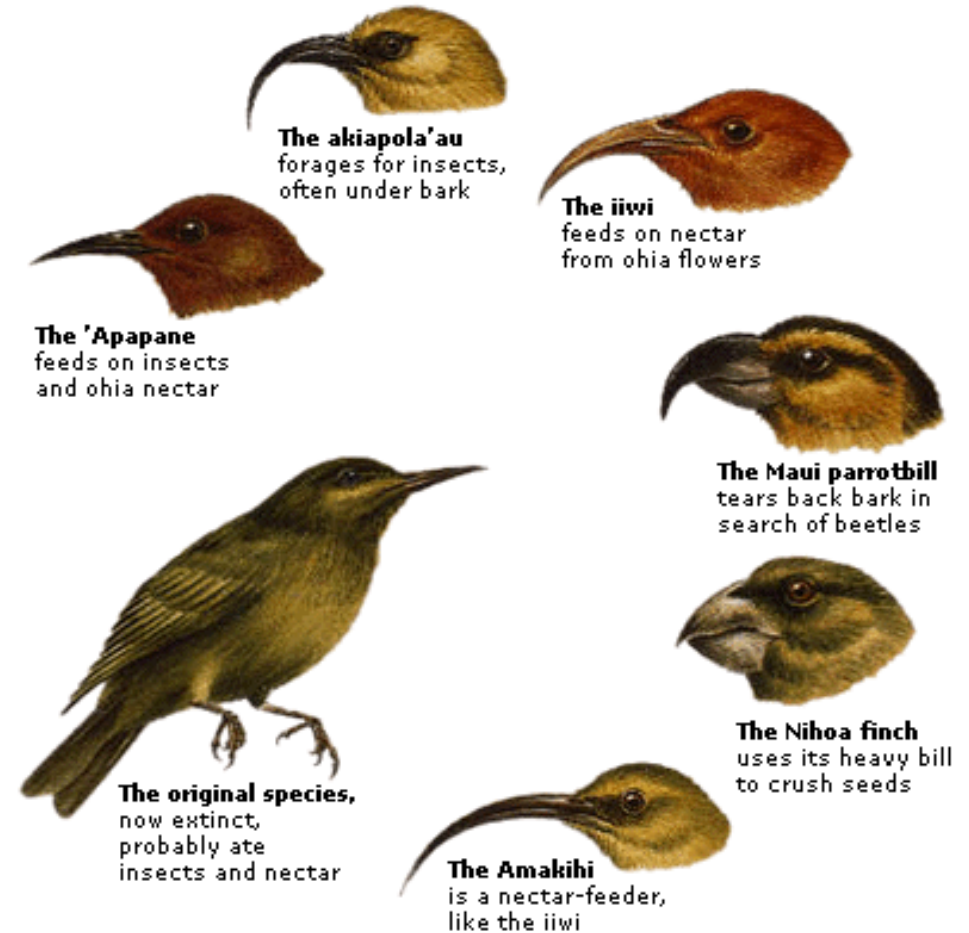
Diversiteit, variatie en selectie

“Survival of the fittest” ≈

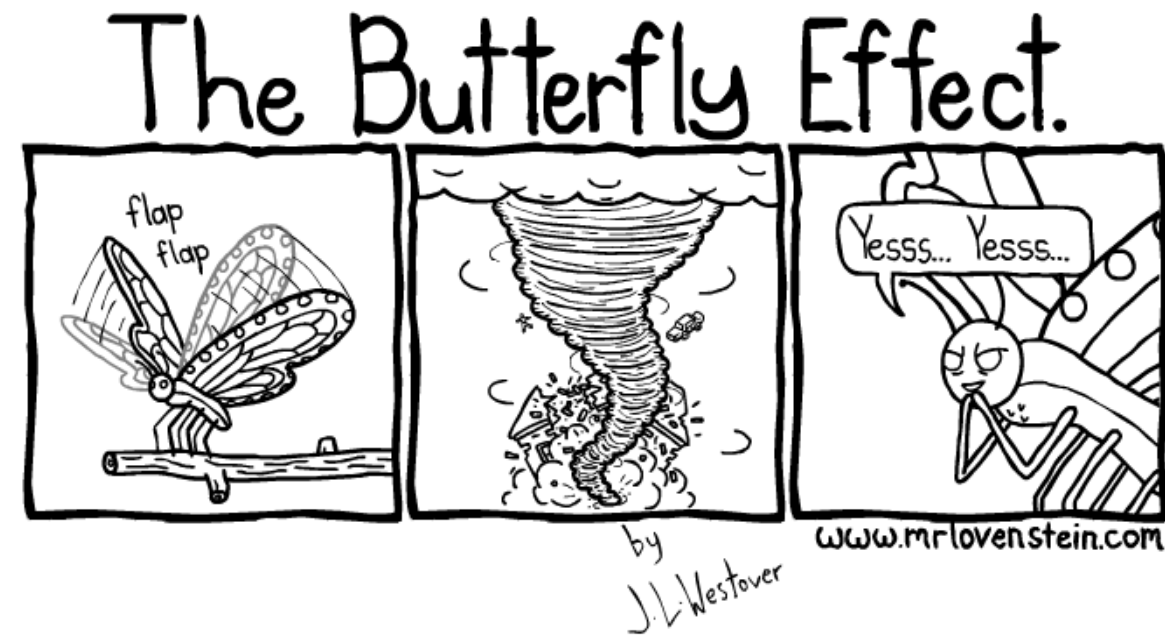
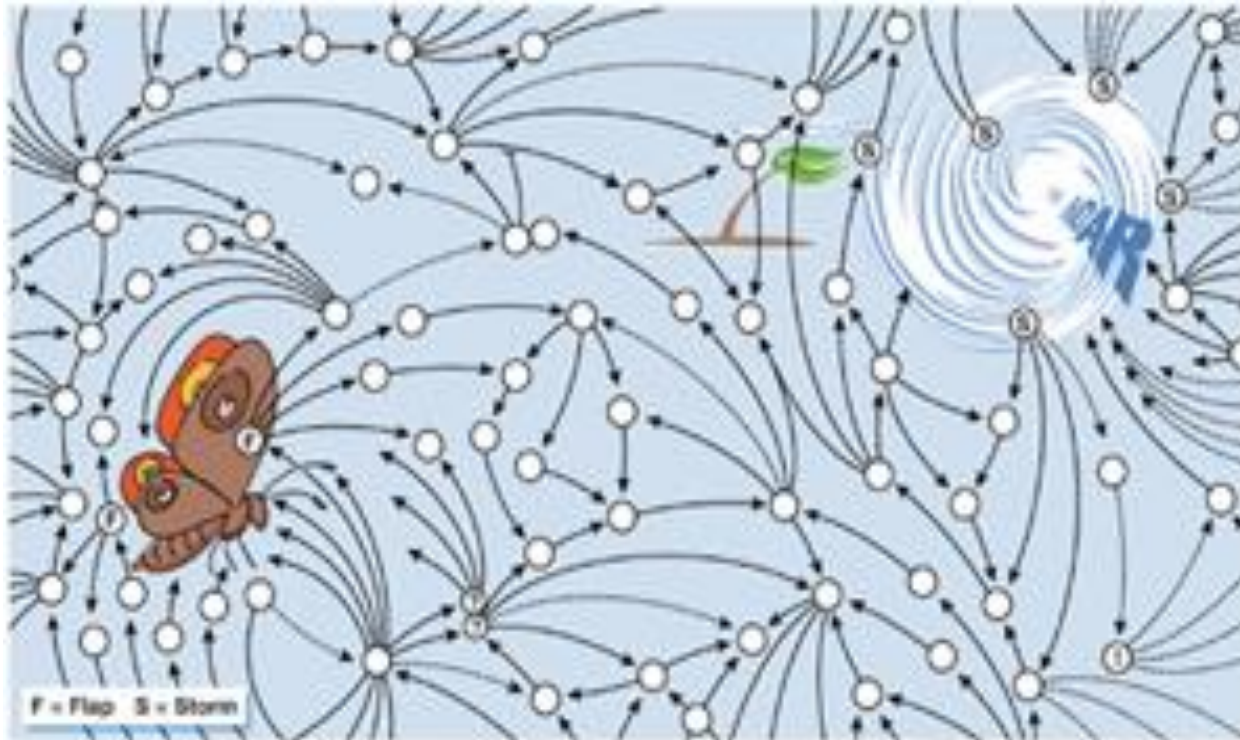
Wie het beste is aan-gepast aan de (veranderende) omgeving.

Geldt ook voor ideeën, technologieën, systemen.

Belang van diversiteit.

“Butterfly effect”

Lessen uit complexiteits en systeemdenken

Complexiteit betekent...

- maatschappij is niet maakbaar
- effect & oorzaak = onzeker en onvoorspelbaar
- maatschappelijke verandering is niet te plannen

Maar ook...

- een kleine ingreep kan een groot verschil maken
- kracht in diversiteit => experimenteren
- werken met emergentie
- noodzaak van inzicht in het systeem => leren & monitoren

B:

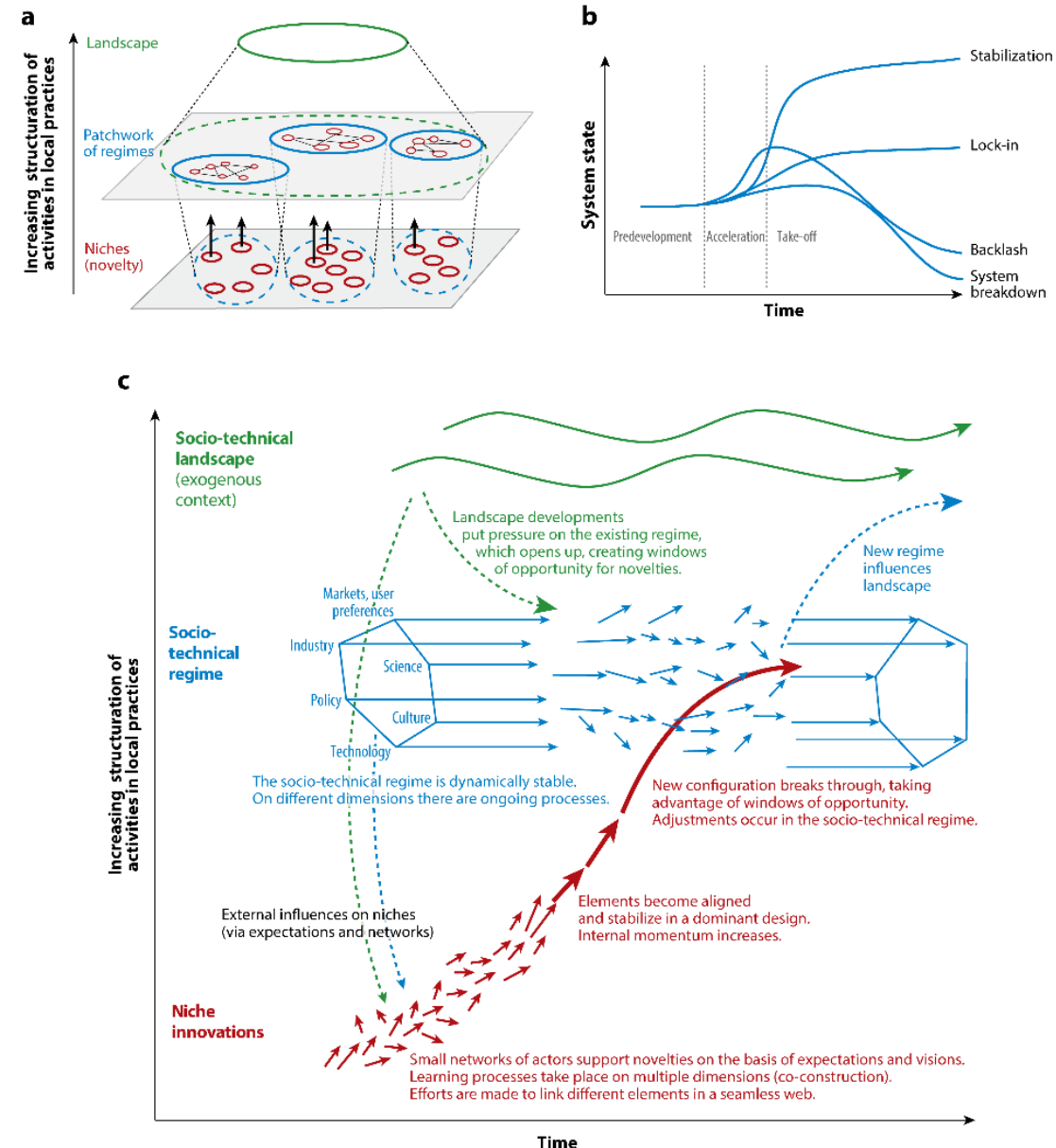
**Hoe kunnen we transitie
begrijpen?**

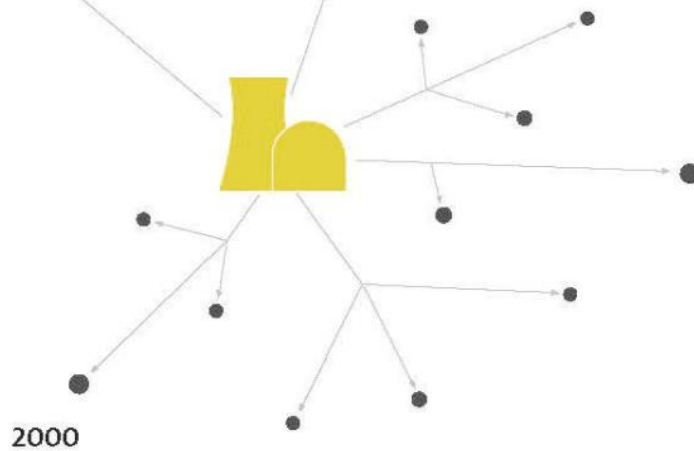
Schoksgewijze fundamentele verandering van de dominante *structuur*, *cultuur* en *werkwijzen* binnen een maatschappelijk deelsysteem op de lange termijn

cultuur: gedeelde beelden, waarden, paradigma's

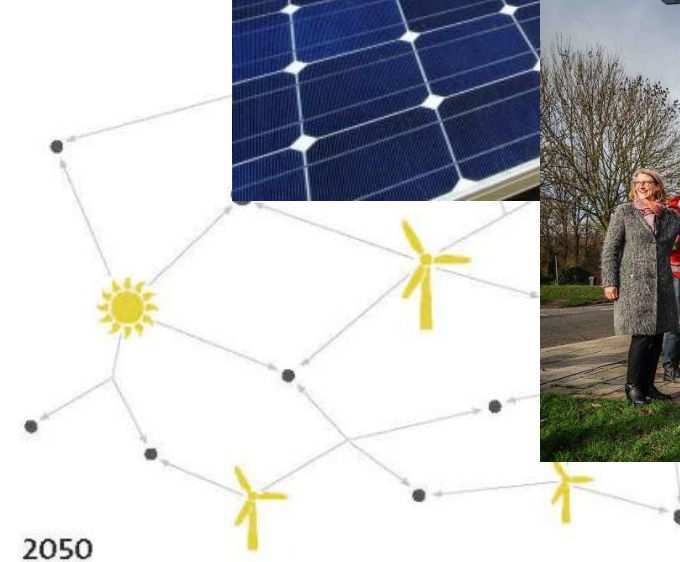
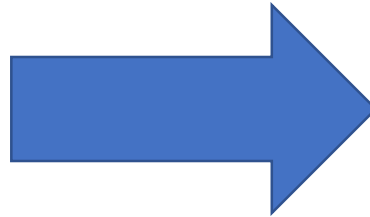
structuur: institutionele opbouw, economische en fysieke structuur

werkwijzen: routines, regels, gedrag

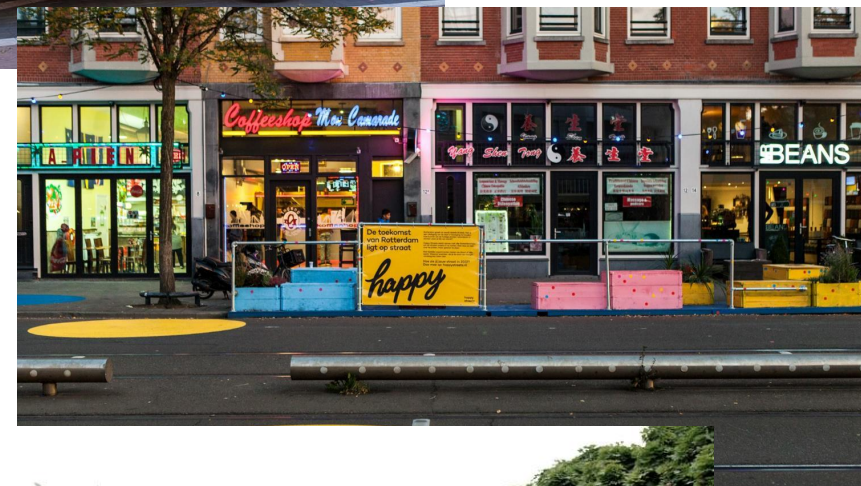
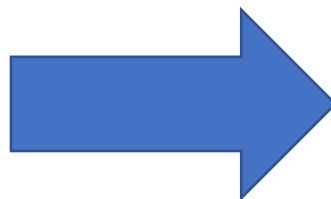

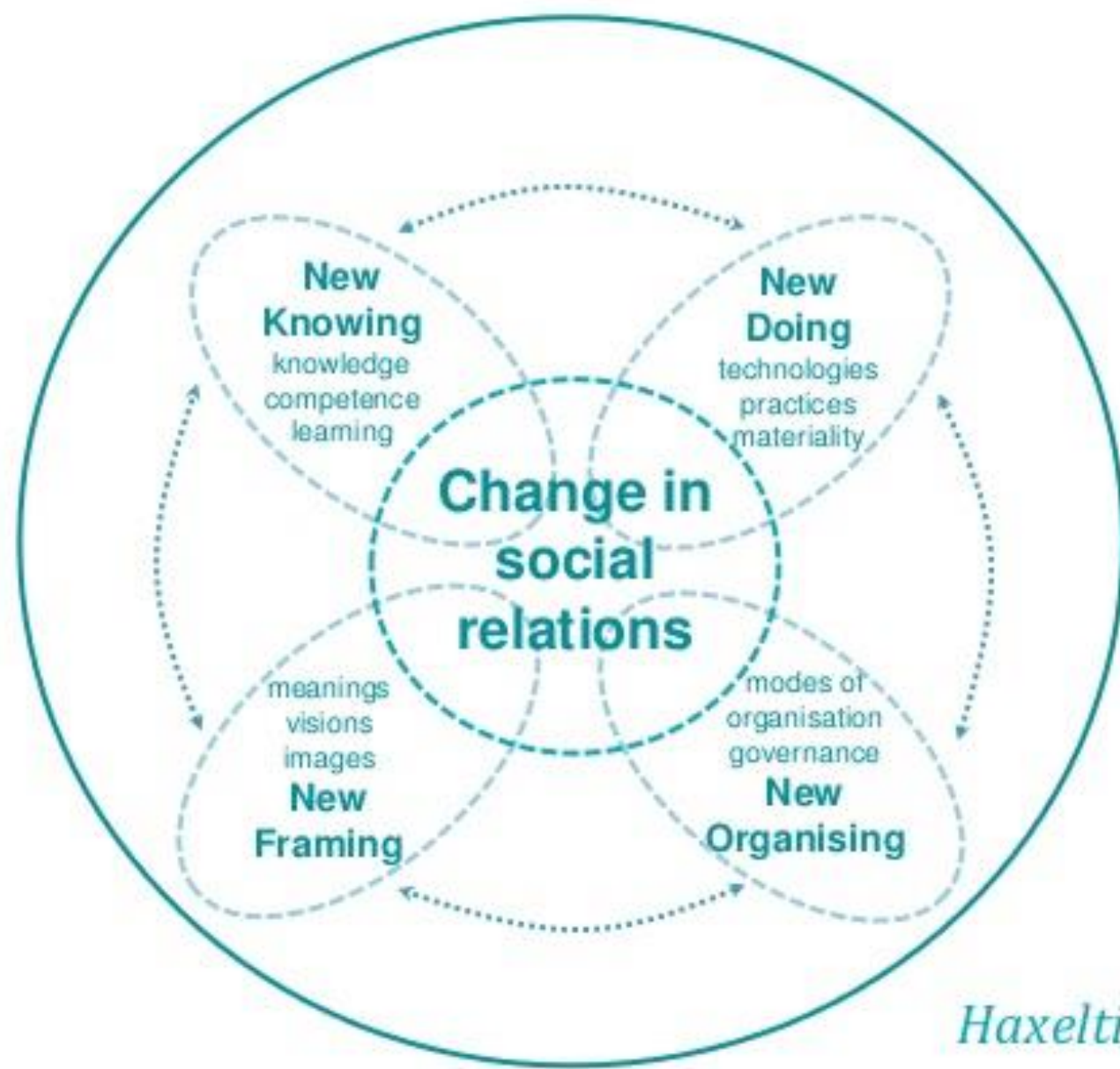
- Centralized
- Few large players
- Fossil fuel based
- High energy use
- Production and consumption separated
- Business model based on production

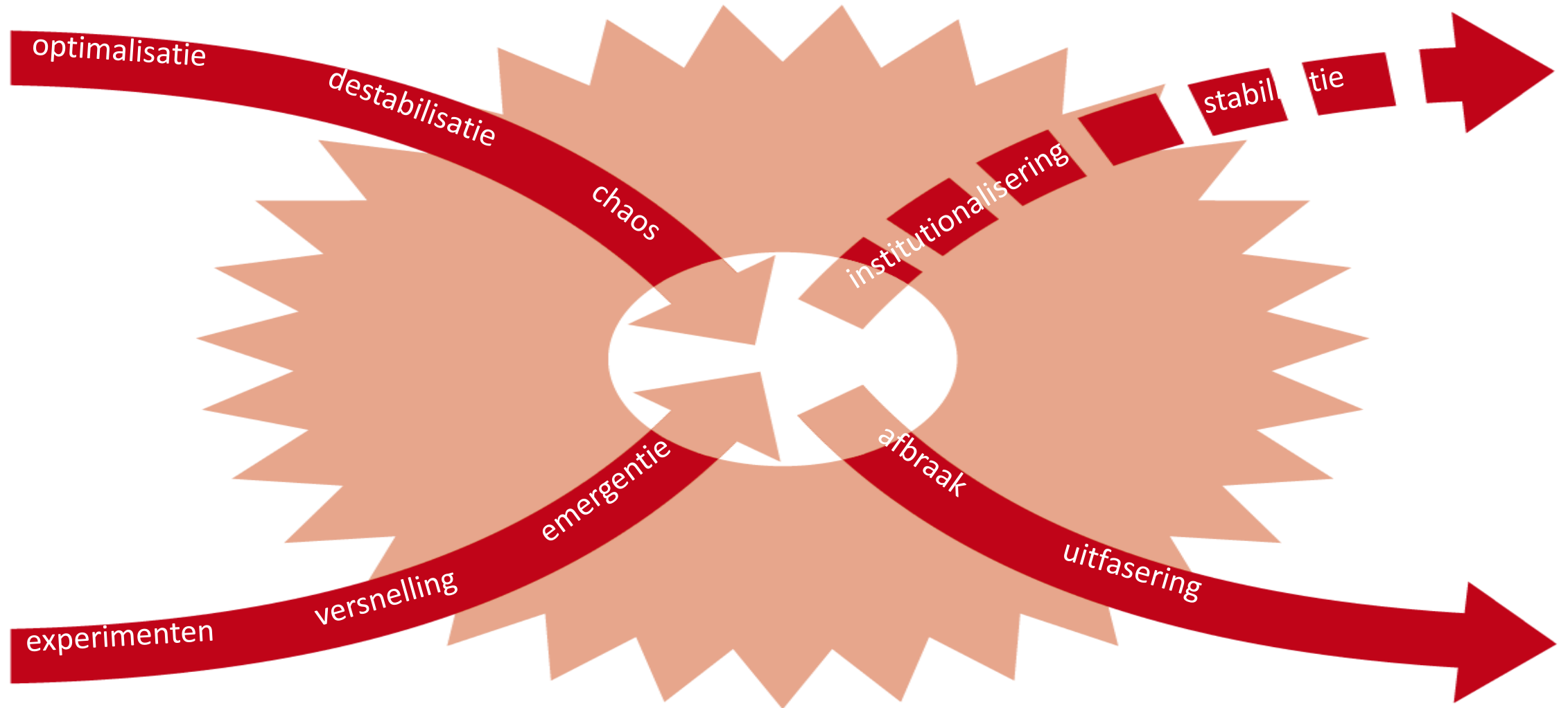
- Decentralized
- Many actors
- Renewable and low carbon
- Lower energy use
- Prosumers
- Business model: many, based on services

Bron: fietskoers Rotterdam

Haxeltine et al. 2015

Energietransitie en regime destabilisatie

De accumulatie van externe druk

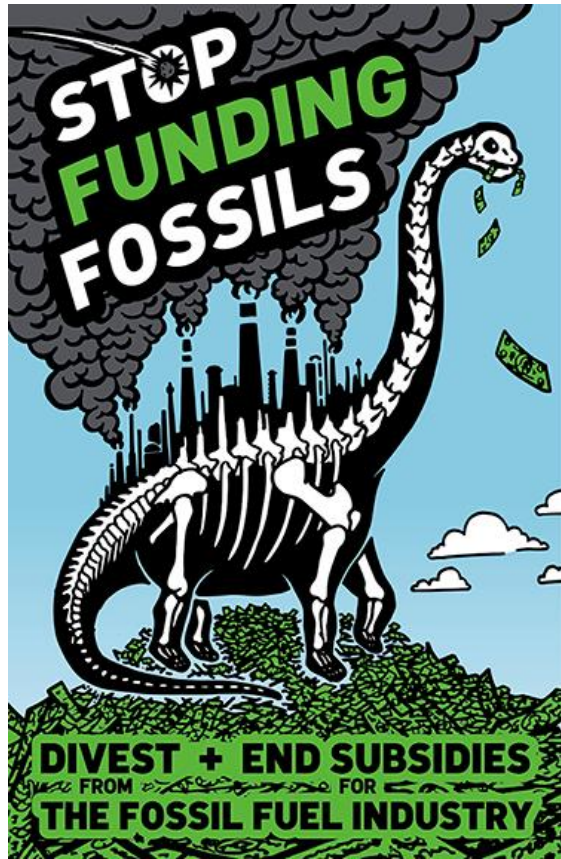
- Economisch
- Sociaal-politiek

Performance problemen

- Financieel
- Legitimititeit

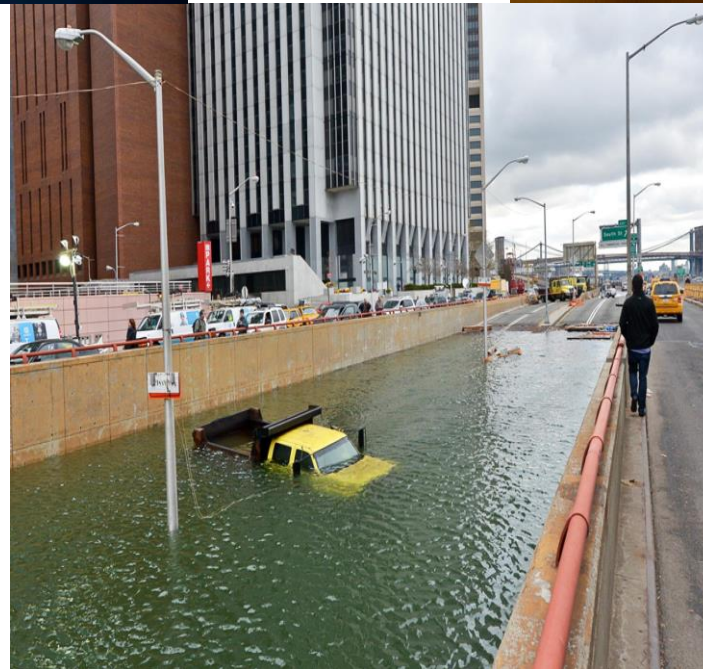
Afnemende commitment van actoren

Verschillende interpretaties en reacties leidt tot interne spanning

GLOBAL DIVESTMENT MOBILISATION 2017

Ik ben mede-eiser in de klimaatzaak tegen Shell!
Stop de klimaatverandering die Shell veroorzaakt en word ook mede-eiser
op www.klimaatzaakshell.nl #ookjouwzaak
klimaatzaakshell.nl

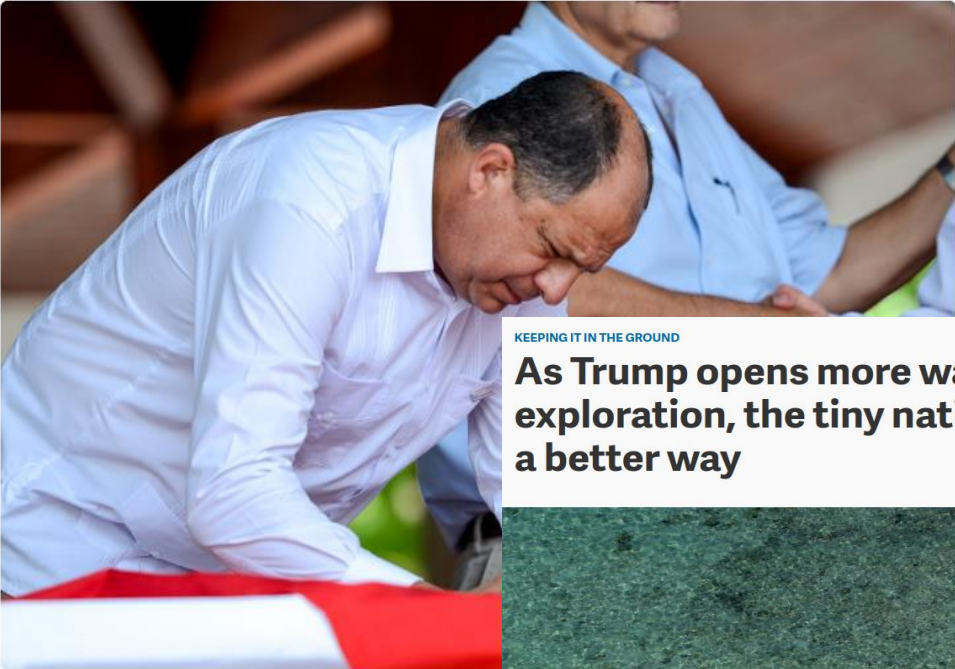
Costa Rica extends ban on petroleum extraction

Corey Kane
July 28, 2014

Share on Facebook

Tweet on Twitter

+

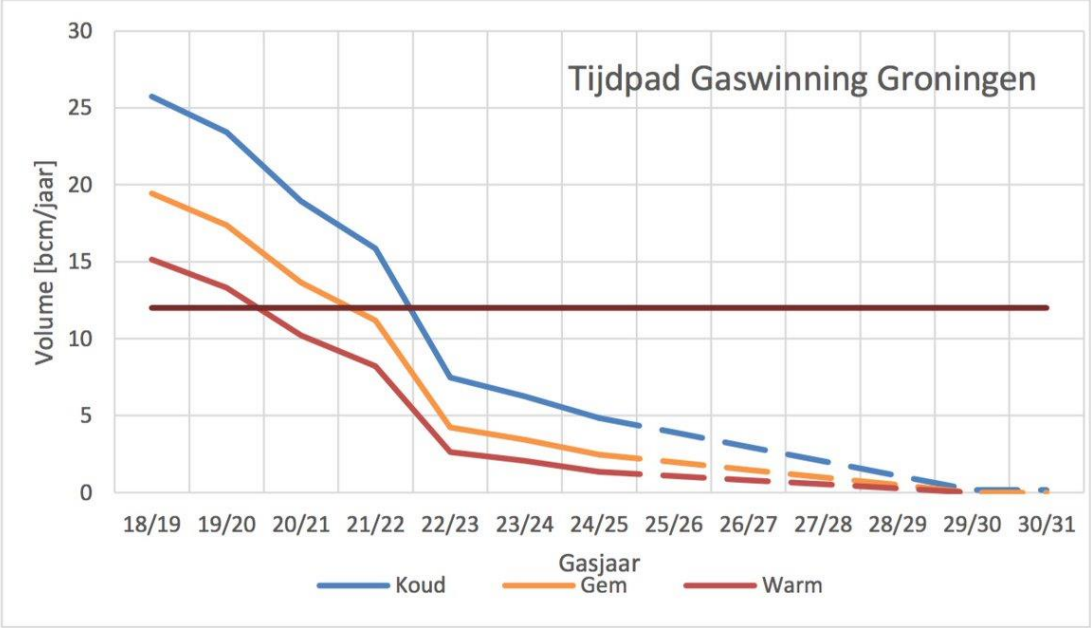

President Luis Guillermo Solís at a ceremony in Nicoya, Guanacaste. (Font/The Tico Times)

President Luis Guillermo Solís extended the country's ban on petroleum extraction until 2021 as well as adding guidelines for energy efficiency.

KEEPING IT IN THE GROUND

As Trump opens more waters for oil exploration, the tiny nation of Belize shows a better way

Gaswinning Groningen stopt al in 2022

© VANDAAG, 12:14 AANGEPAST VANDAAG, 13:09 POLITIEK

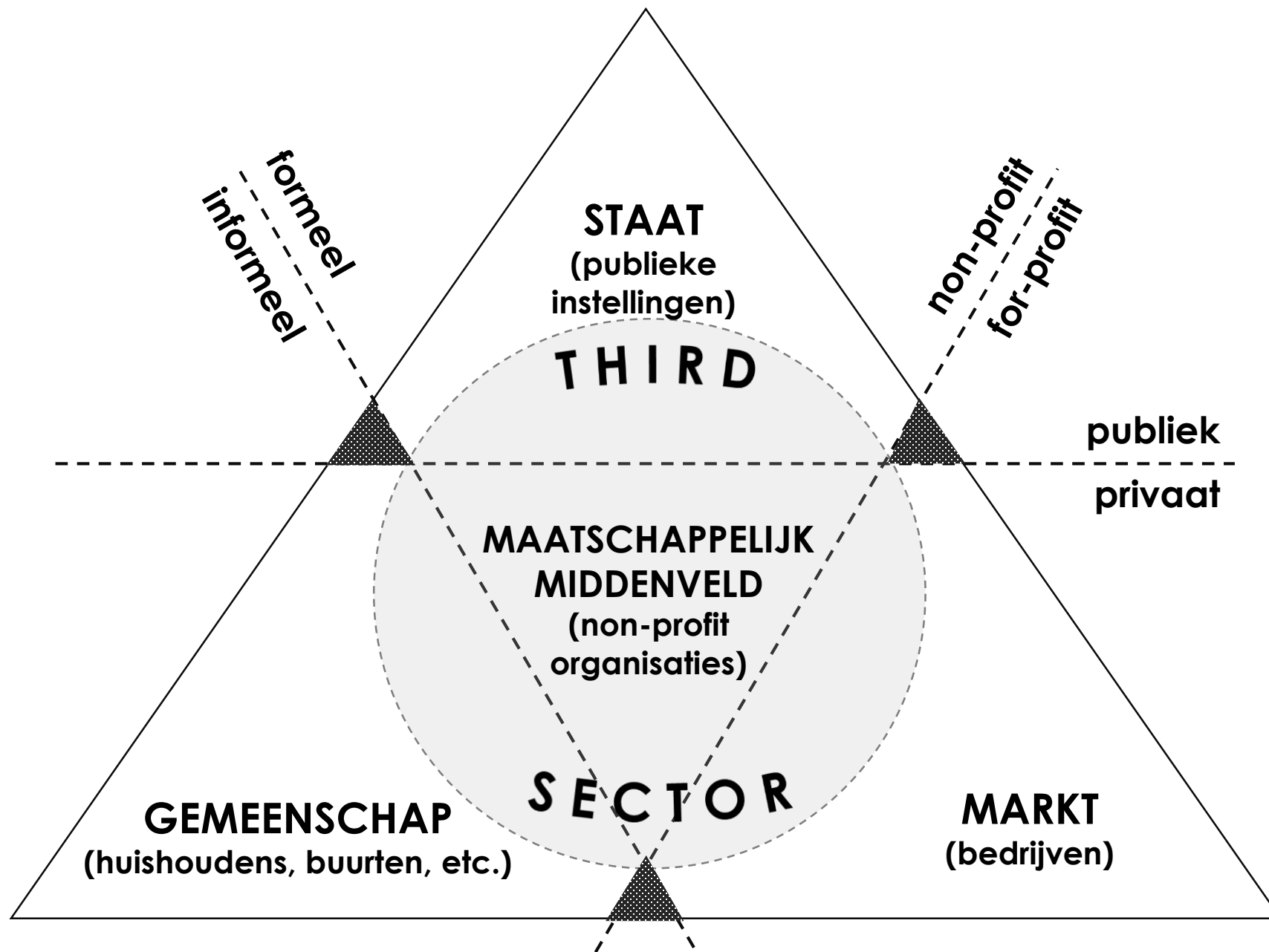
Mourning

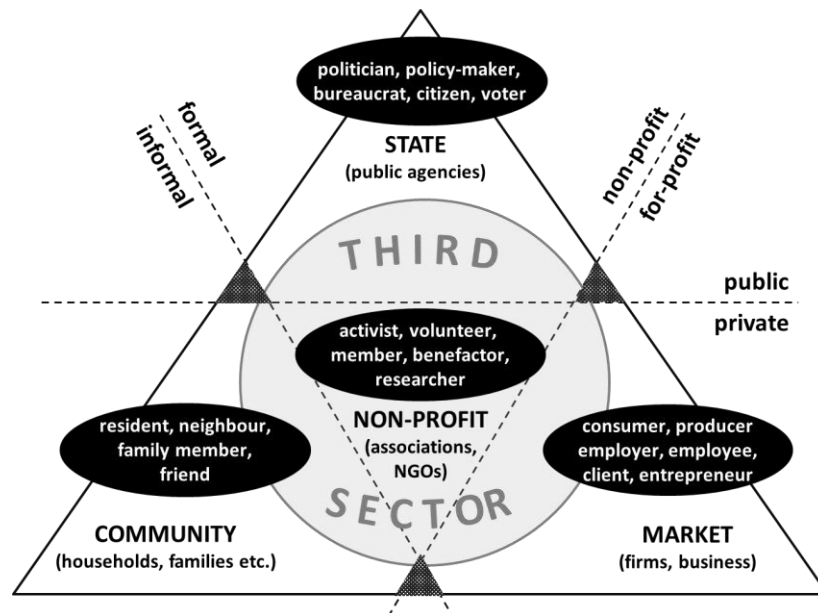
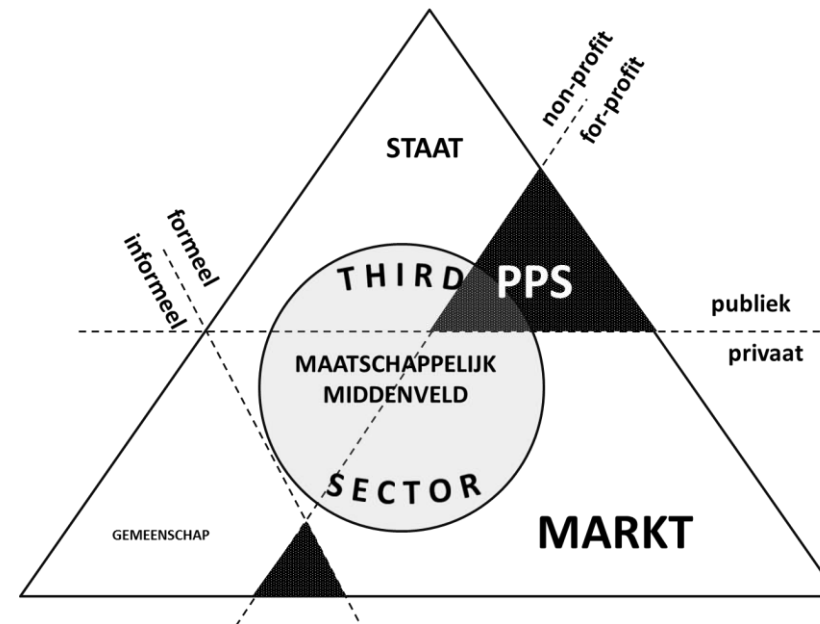
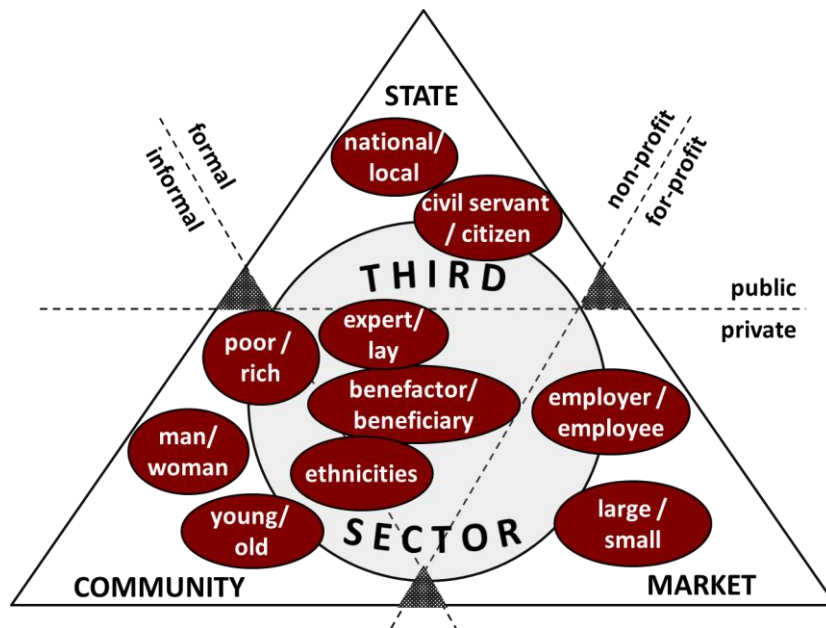
Process of dealing with (emotions as a result of) loss of someone or something you love or feel attached to.

Cultural set of behaviours, customs, traditions and rituals in which the bereaved participate or are expected to participate.

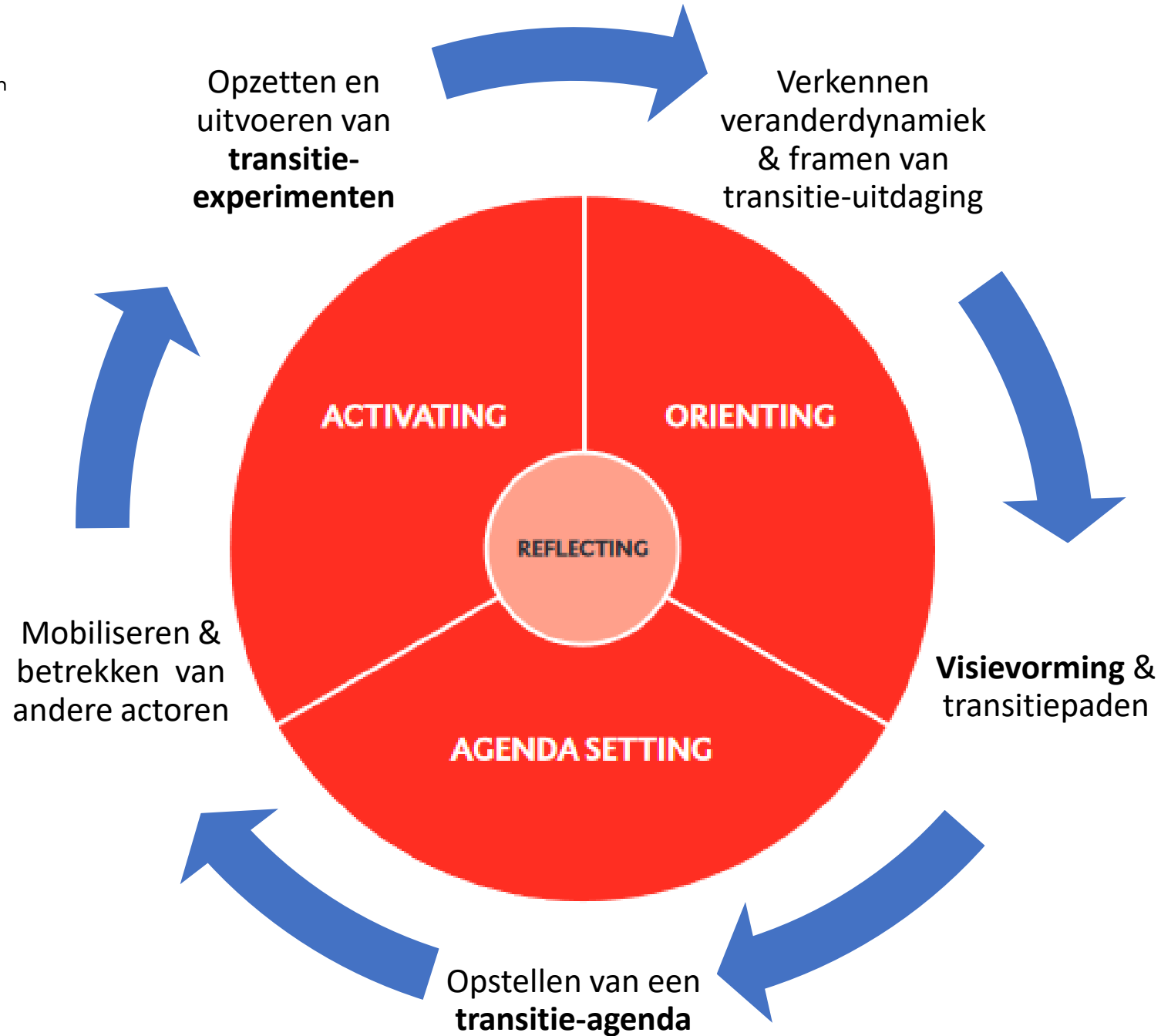
transities ≈
 schuivende machtsrelaties,
 machtswisseling
 ≈ strijd & conflict

(de perceptie van) machteloosheid vormt
een groter obstakel voor verandering
dan de macht der gevestigde belangen

uitdaging voor transitie management:
empowerment

Collectieve empowerment (= TM)

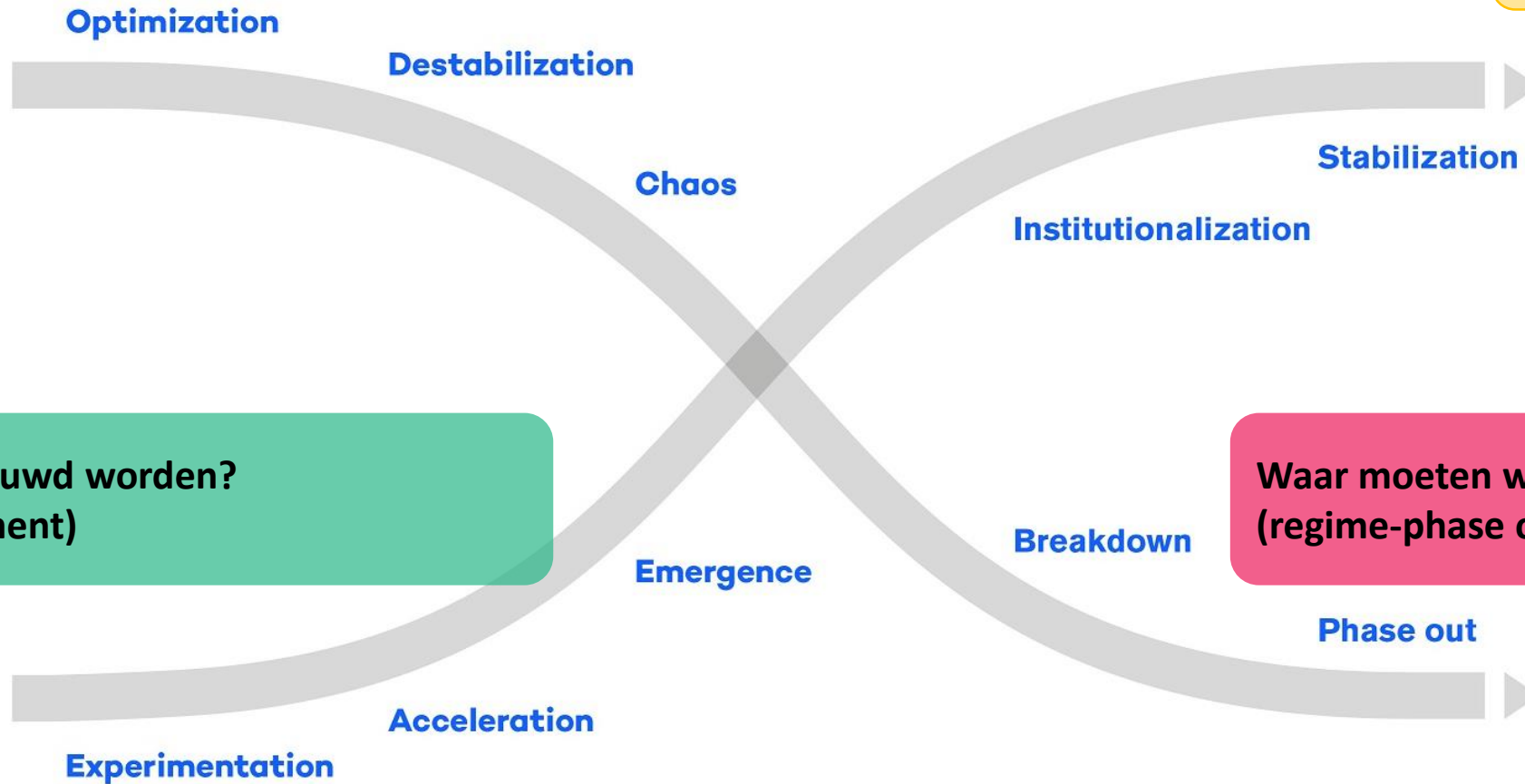
- **Autonomy** - ***WE** can determine what we do*
- **Competence** - ***WE** are good at what we do*
- **Belonging** - ***WE** am related to others/ each other*
- **Impact** - ***WE** can make a difference*
- **Meaning** - ***WE** believe in what we do*
- **Resilience** - ***WE** can adapt & recover*

Transitiesturing ruimte maken voor andere manieren van denken, doen & organiseren

Wat moet aangepast worden?
(regime-adaptatie)

Aanpassen
en leren

Wat moet opgebouwd worden?
(niche-empowerment)

Waar moeten we mee stoppen?
(regime-phase out)

Samenvattend

- Lange termijn, multi-domein, multi-fase, multi-level & multi-actor
- Inherent onzeker, onvoorspelbaar en controversieel
- Meerdere mogelijke toekomsten, maar ook padafhankelijkheden: keuze's vandaag vormen de beperkingen van morgen
- Niet 'doing things better' but 'doing better things'
- Transformatieve sociale innovatie

Transitie gaat niet over oplossingen, maar over afscheid nemen van dat wat verandering tegenhoudt en mainstreamen van alternatieve manieren van denken, werken en doen.

Deel 2

Implicaties voor evalueren, leren en monitoren

A large, stylized wooden sculpture of a person, constructed from numerous wooden planks and beams. The figure has a large, rounded head with a friendly expression, and a body covered in a dense, shaggy texture of horizontal planks. It stands in a forest, with its right arm raised and holding a bundle of wood. A small child in a blue shirt stands to the right of the sculpture, providing a sense of scale.

Bespreek 5
minuten met
uw buur

Wat zijn de
consequenties van
transitie(denken)
voor evalueren en
monitoren?

Definities van monitoren en evalueren

“Geheel van waarnemingsactiviteiten, reflectiemomenten en feedback - mechanismen die ervoor zorgen dat betrokkenen inzicht krijgen in voortgang, processen, resultaten, relevantie, efficiëntie en/of duurzaamheid van hun interventies.

Monitoring is een **continu proces** van bijhouden en bekijken van interventies, de voortgang van het project en geplande en ongeplande effecten.

Evaluatie is een **periodieke beoordeling** van de relevantie, effectiviteit, duurzaamheid en/of efficiëntie van een interventie, project of programma”.

Klassieke monitoring & evaluatie

- Focus op meten, beoordelen en verantwoorden;
- Gericht op verbetering en optimalisatie
- Ex-post evaluatie
- Experts/technocratie

Transitie

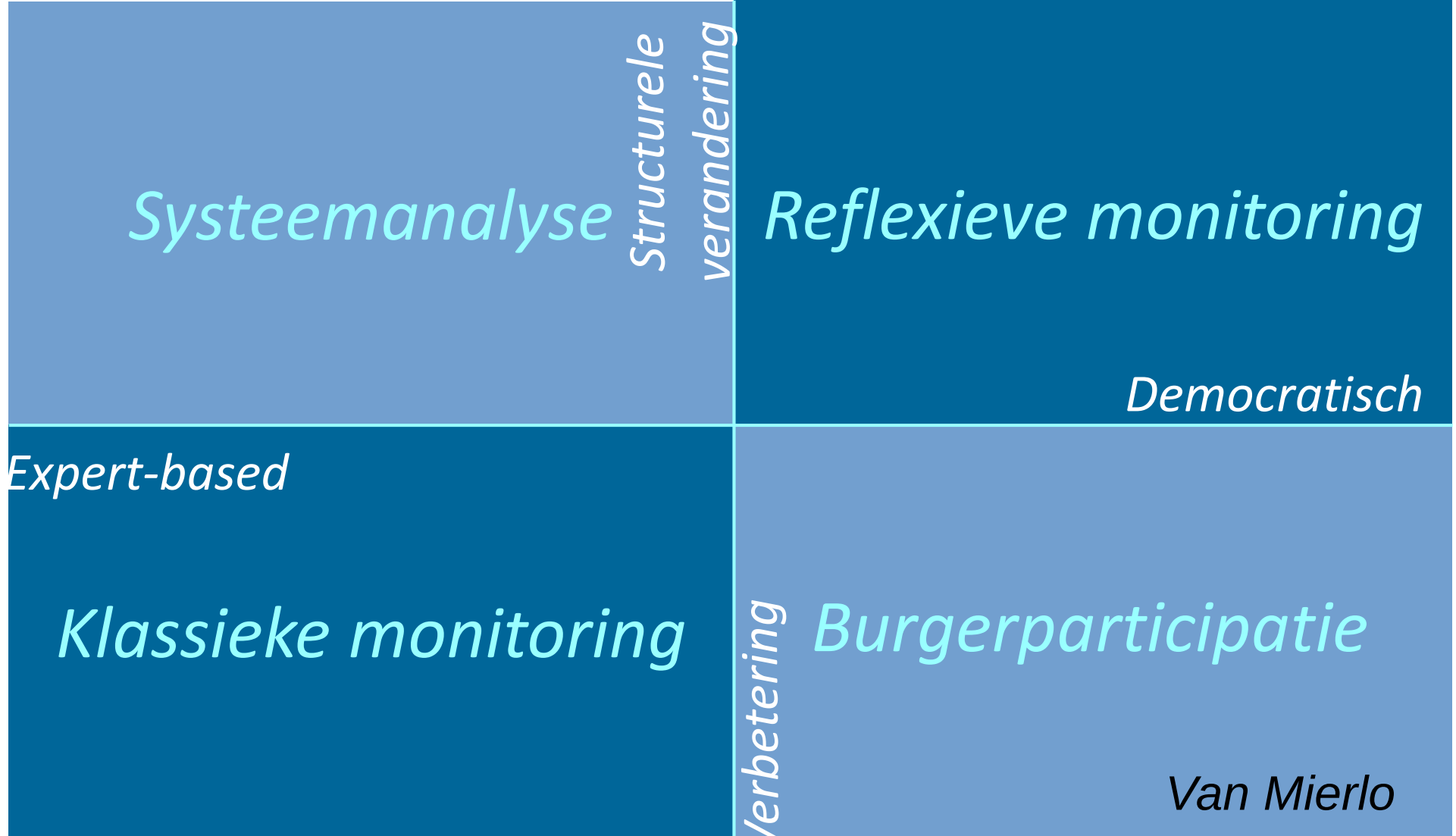
- Lange termijn proces
- Duurzaamheidsdoelen
- Persistente problemen
- Onvoorspelbaarheid
- Non- lineair
- Controversieel
- Multi-actor
- Landschapontwikkelingen
- ...

?

- Kunnen we beoordlingscriteria van te voren vaststellen?
- Met wie moeten we dat doen?
- Wat moeten we beoordelen?
- Kunnen we resultaten toeschrijven aan het eigen handelen?
- Hoe beoordelen we de relevantie van effecten?
- Hoe om te gaan we onverwachte en ongewenste effecten?

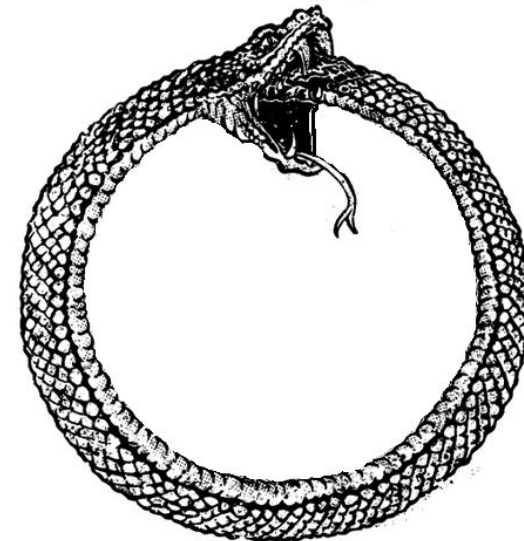
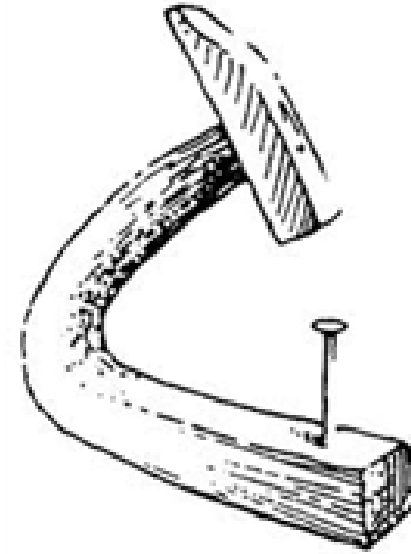
Leren & bijsturen

Typologie van monitoring

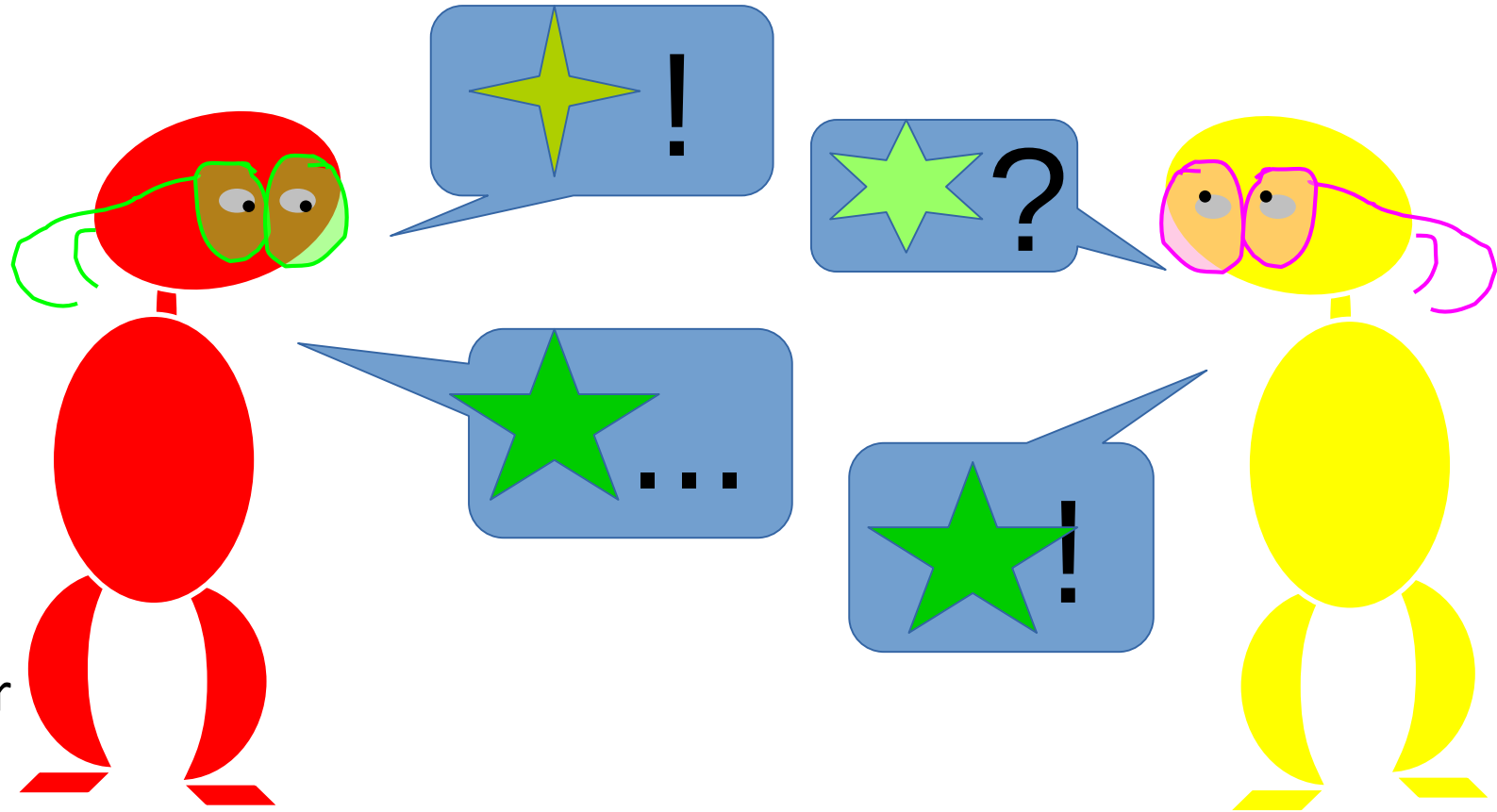
Reflexiviteit

- *Eigenschap van iets dat fundamenteel verandert, door de manier waarop het is*
- De menselijke capaciteit om routinematig te observeren en te beschrijven wat je doet terwijl je het aan het doen bent.
- Strategisch handelen in een veranderende omgeving

Leren als negotiation of meaning

- Focus op communicatieve interactie
- Nadruk op betekenis, niet op kennis
- Interpersoonlijk proces van over en weer verhelderen
- Kortom, perspectief en context zeer belangrijk voor begrip

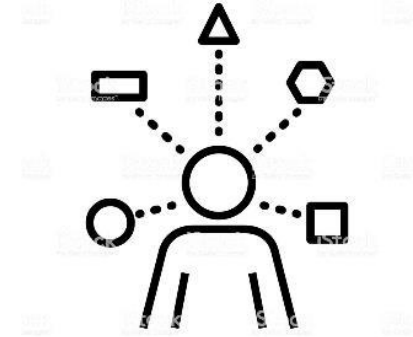

Reflexieve monitoring is...

- Een vorm van procesbegeleiding die de leerervaringen van deelnemers in breder (verander)perspectief plaatst.
- Door kritisch te reflecteren op de gevestigde manieren van doen, denken en organiseren,
- ... en op de eigen uitgangspunten en diepere overtuigingen en waarden.
- Om vervolgens deze inzichten terug te vertalen naar het programma en activiteiten...
- ...met als doel om bij te dragen aan systeemverandering, en de reflexiviteit van het systeem te versterken.

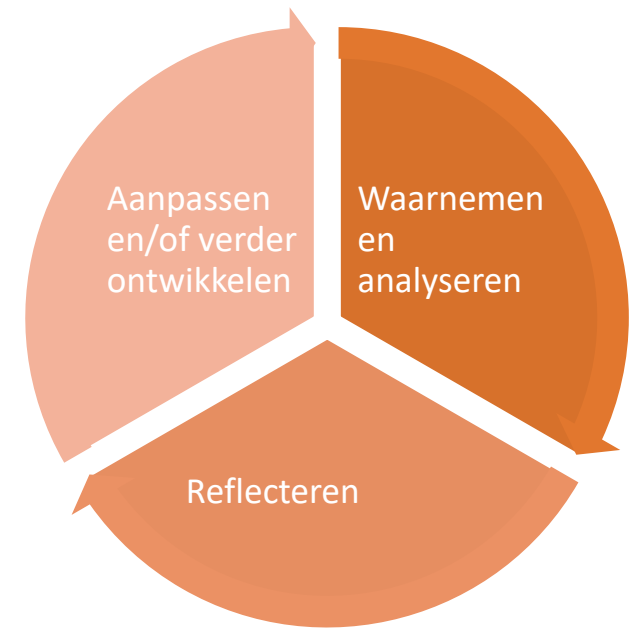
Uitgangspunten reflexieve monitoring (1)

- Vaardigheid en houding
- Maatwerk: aanpassen aan het moment, de omgeving en casuïstiek
- Onverwachte (leer)uitkomsten ontstaan gaandeweg
- Gericht op veranderende context, gewenste toekomst en verankeren van inzichten

Uitgangspunten reflexieve monitoring (2)

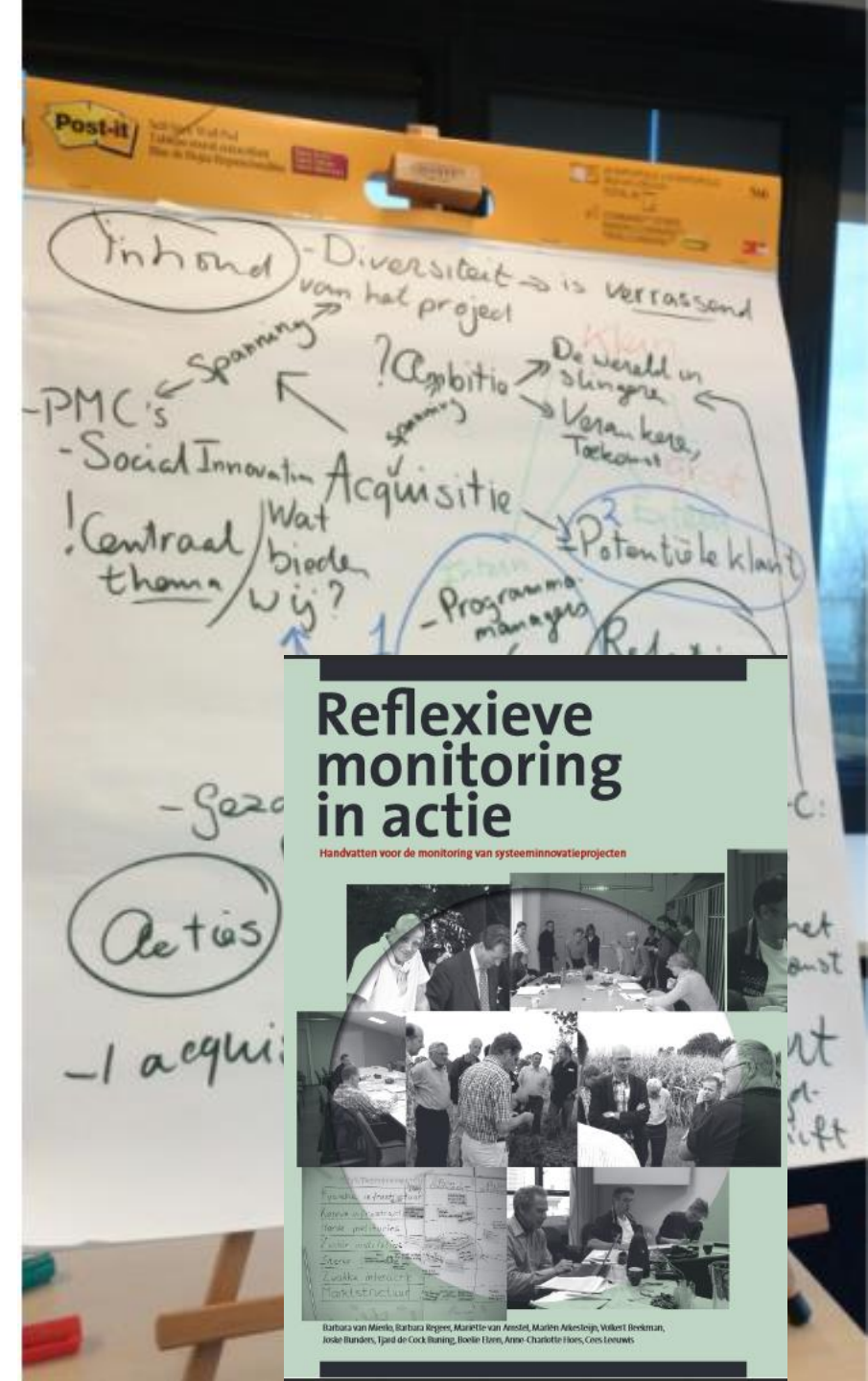
- Bijsturen en aanscherpen gedurende het proces
- Actiegericht
- Monitoring als participatieve co-creatie tussen verschillende actoren
- Altijd een vertaling tussen contexten (kennis, waarden, belangen, systeemniveau's)

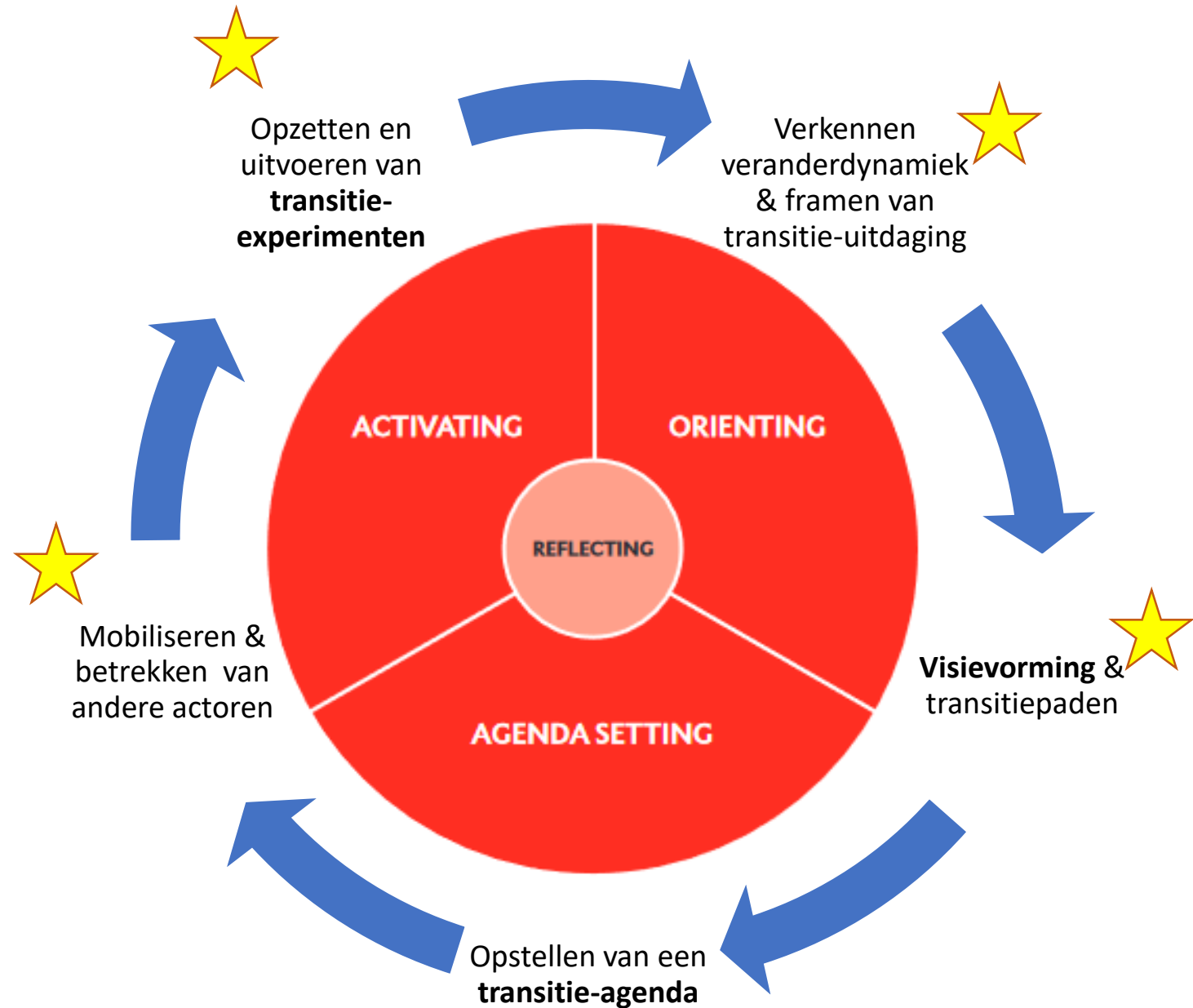
Reflexieve monitoringscyclus

Voorbeelden van tools:

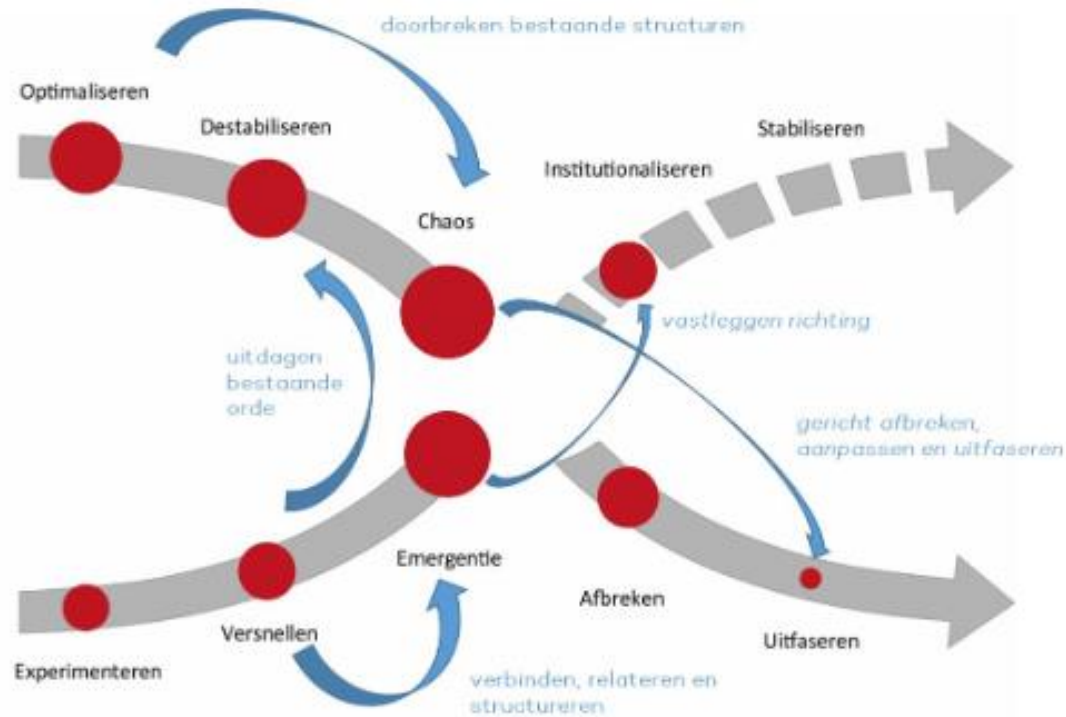
- Systeem- en actoranalyse (identificeren van structurele oorzaken van problemen)
- Dynamische leeragenda (overkoepelend leerproces)
- Meerwaardedocumenten (monitoring van experimenten/projecten)
- Learning history (hoe zijn we hier beland, welke uitdagingen zijn we onderweg tegengekomen & wat hebben we geleerd?)
- Eye-opener workshop

Leren en M&E centraal in transitie- sturing

X-curve analyse: Monitoring van transitie

Figuur 3: Visualisatie staat van de energietransitie

Connecting Nature: dynamische leeragenda, learning histories & eye-opener workshop

Bringing
cities to life,
Bringing life
into cities.

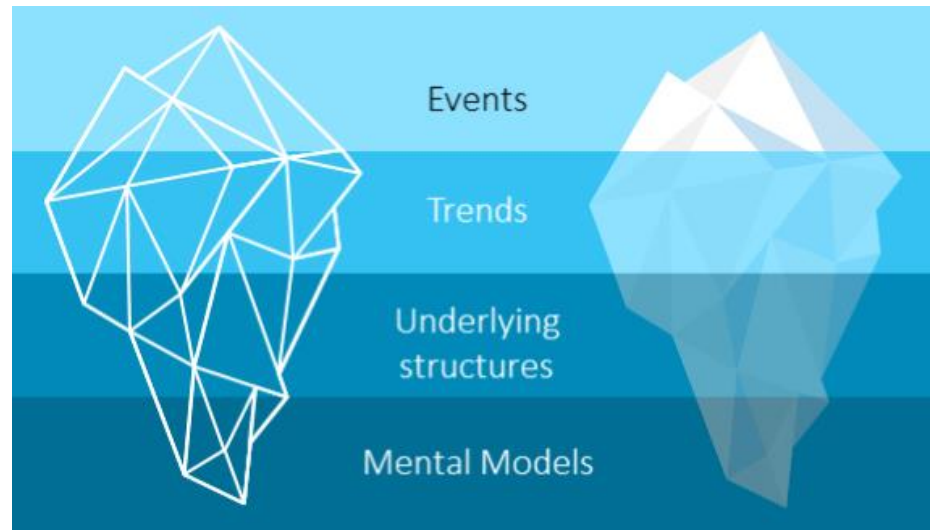

Reflexieve monitoring

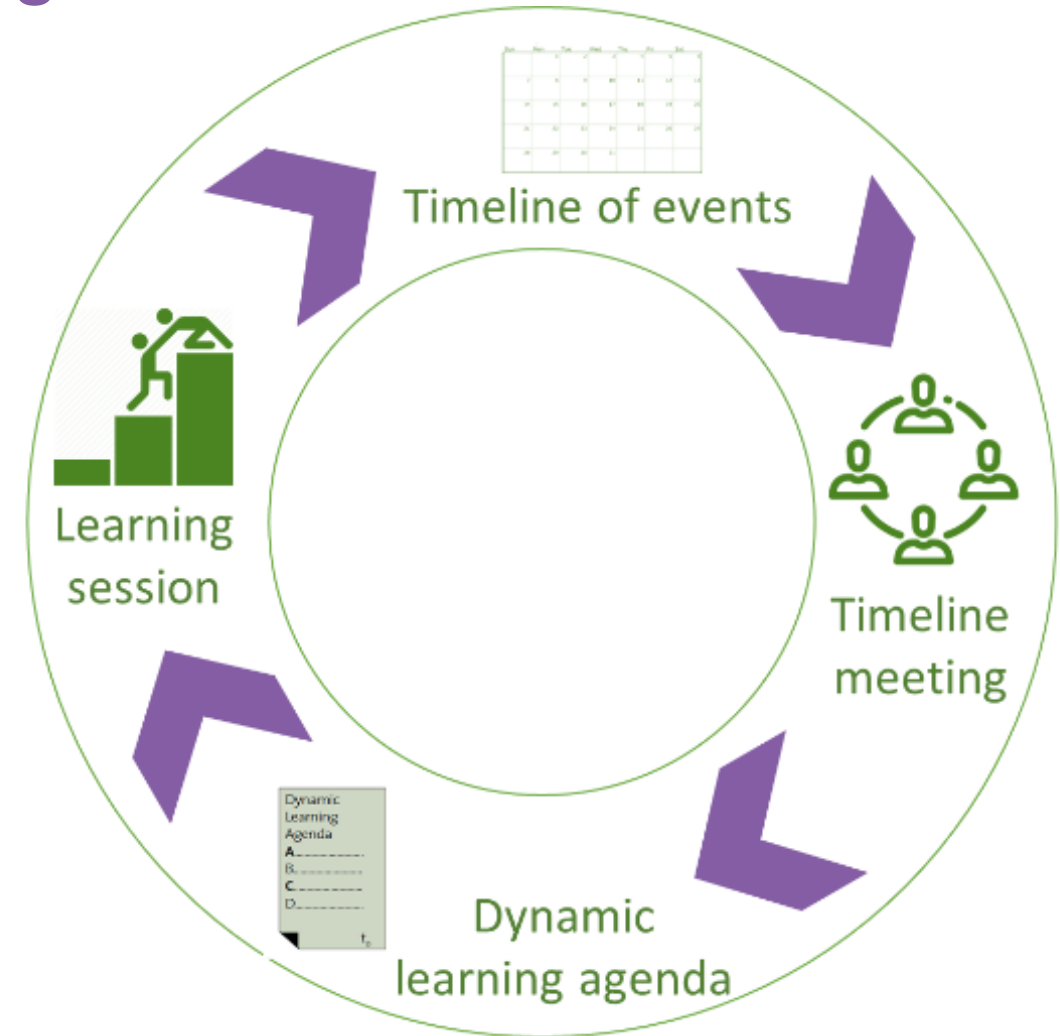
Doel: (verborgen) complexiteit onthullen

Focus: waarom i.p.v. wat

PETER VOS (GENK): “Reflexieve monitoring brengt helderheid in de complexiteit”

Reflexive monitoring

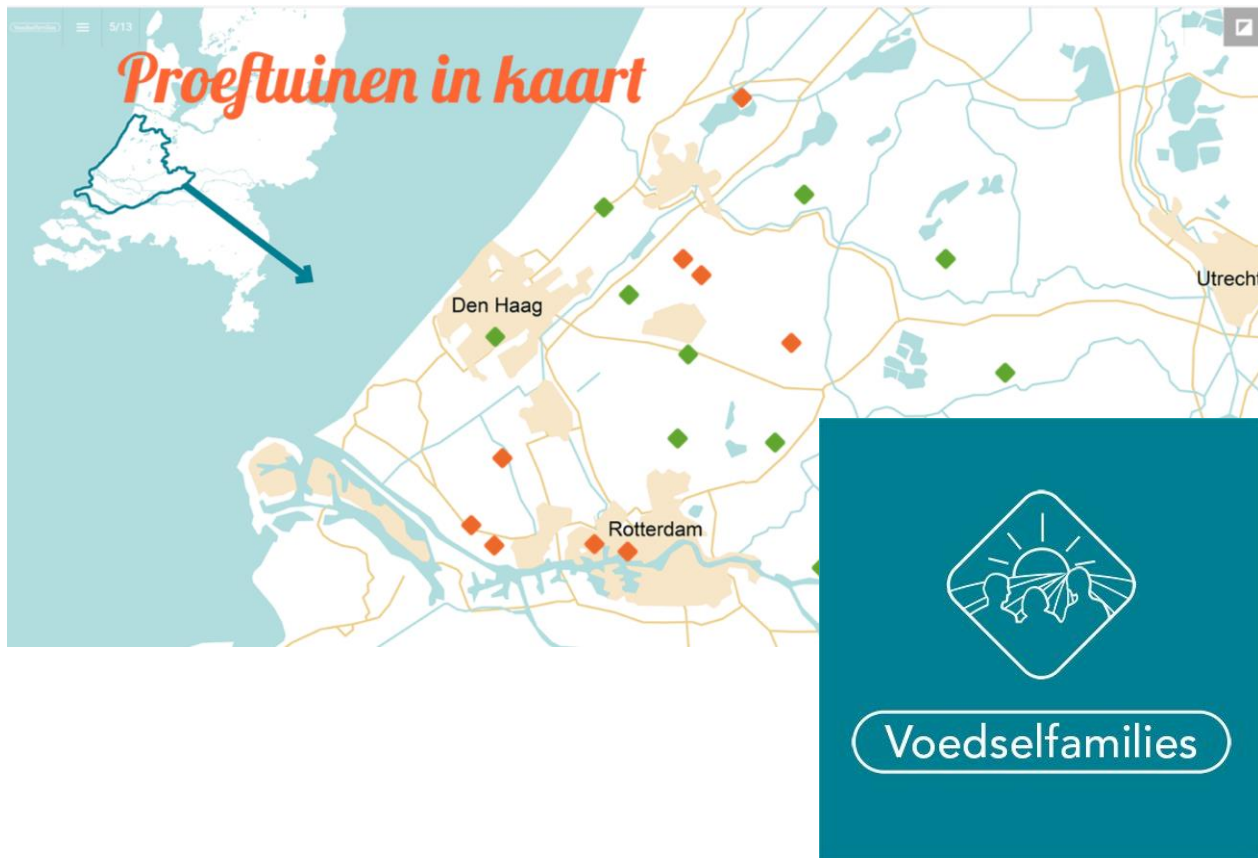
	M 5/03	T (f.a.)	W 7/03	T 8/03	F 9/03	S	S
March 2018	P onderwerpen = Stromavallen ✱ ✱ brainstorm Kijnduiden P Stromavallen + onderwerpen ☑ letter of support VIA - pover 12/03	☐ annuleratie Mimersquiz	① A-Step Infrar: selectie planning VIA P Infrar: partner VIA ☑ Jan VV - VIA → uitnodiging Brx 14/03	☑ Aquafin VIA ☑ vraag Tractebel welke belastingen voor de eigenaar van de kerncentrale ☑ communicatie actie IF Regim. PA 15/03	① overleg Kijnduiden met de Wijk! → ga beschikbare product toevoegen aan andere producten ~ Stromavallen ☑ letter of support → Aquafin → VTM → Info → Infrar 16/03 ☑ vraag feedback comm. club ☐ organiseren Kijnduiden	☑ Verly over VTM - tekst ☐ functiebeschrijvingen present Kijnduiden	
month:	② VIA @ Brx + Jan VTM P opening Aquafin (via Joke) + Electrabel via ☑ Jan VV: afsluiten ppt 14/03 VTM	20/03 ○ interview Bobban - Karel VTM P contact sturen Kijnduiden dienstverlening internationale samenwerking VTM ☑ beschrijven WP VIA → Aquafin ☑ " " " " → VTM 22/03 letter of support Infrar ☑ vraag finale input VIA Aquafin / VTM ↳ win-win? opportuniteit? P openbaar werkblad breiden / in Stromavallen	③ Staan VOS VTM - VIA ④ waterstofgas VTM knelpunt → OK VTM blijft op board ☐ studieversnietingsproject Stromer? 24/03 P VTM = partner VIA P Aquafin = partner VIA 24/03 P business plan / financieel plan Stromavallen Ludo VB ⑤ onderhandeling VTM engagement VIA P EU niet te Gent P 24/03 interne persconferentie	☑ info re VTM VIA ☑ " " Aquafin VIA ☐ Vito partner VIA? 22/03 ? NCFE: nog steeds relevant re Stromer? 29/03 ☑ input / feedback Laura! ☐ budget review VIA	16/03 ☑ vraag feedback comm. club ☐ organiseren Kijnduiden 30/03 P indiceren VIA proposal EUREC - SOVA ⑥ flapje Stromavallen Kijnduiden	Stromer plan voor zomer m.v. aanw. subsidies	
Info plekken VIA	☐ uitnodiging Best VB bij Agorà ? turbulentie beschijft? ☐ 24/03: SABR minste re biobio + natuur @ Rotterdam. 26/03 ② communicatie pl + landing ramp Kijnduiden ! Info re partner VIA - Vito						

Reflexive monitoring

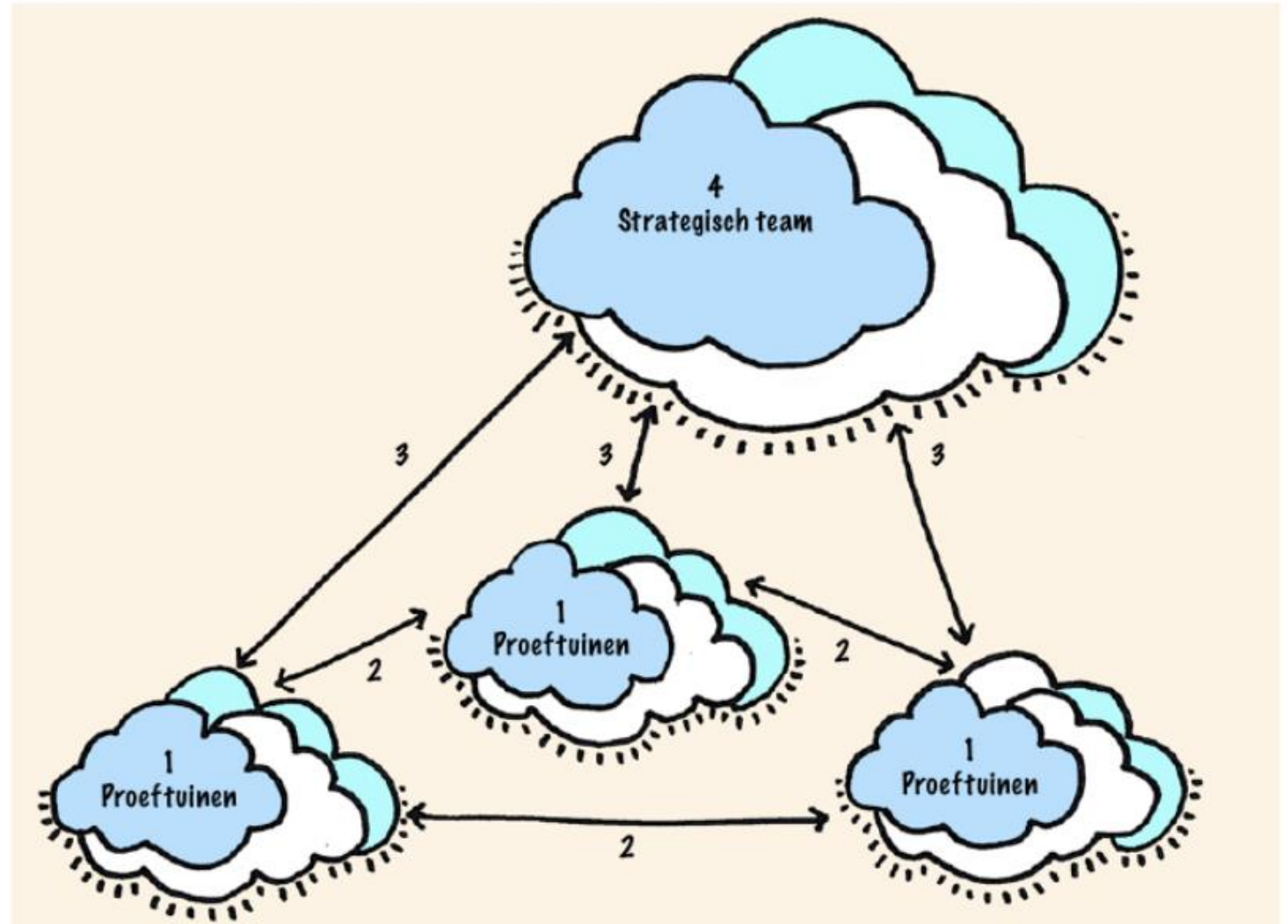

Monitoringsraamwerk van voedsel families

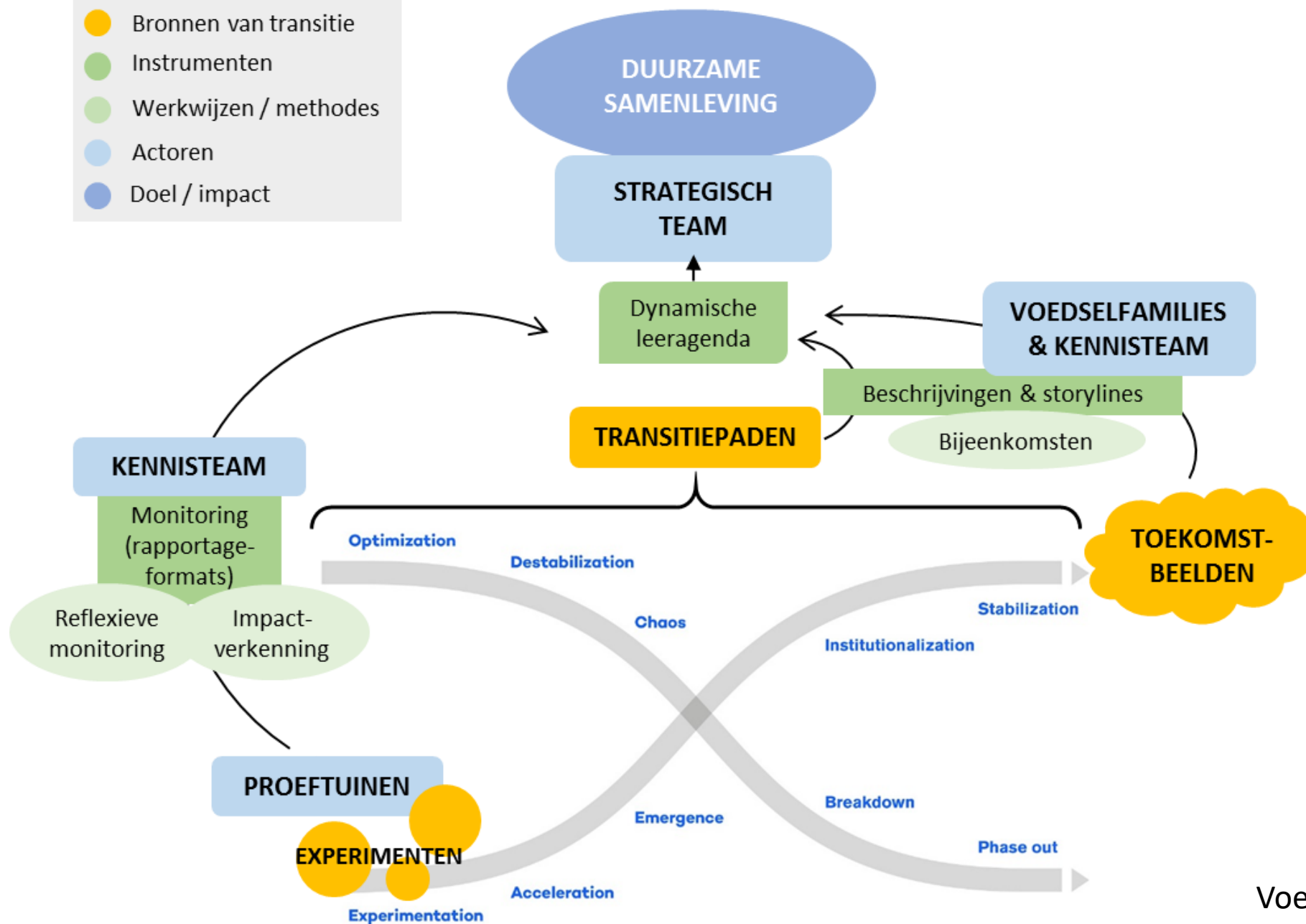
Leerprocessen op verschillende niveaus'

- Binnen experiment
- Tussen experimenten
- Tussen experimenten en strategisch team
- Strategisch team
- Systeemniveau:
Tussen programma en omgeving

LEGENDA

- Bronnen van transitie
- Instrumenten
- Werkwijzen / methodes
- Actoren
- Doel / impact

Key messages

- M&E van transitie-projecten is:
 - gericht op het opzetten van een **collectief leerproces**
 - **strategisch** van aard en gericht op sturen van systeemverandering
 - Vaak **continue en cyclisch**; real-time en anticiperend op gebeurtenissen in de toekomst.
- M&E van transitie-projecten vraagt om:
 - Het **vertalen** van lessen op operationeel niveau naar strategie en systeemniveau; en vertalen van lessen tussen verschillende actoren.
 - om specifieke instrumenten die rekening houden met kenmerken van transitie en randvoorwaarden voor sociaal leren.
- Reflexieve M&E is een **rol, houding** en **vaardigheid** die gaat om het stellen van relevante en 'juiste' vragen op het juiste moment

Bespreek 5
minuten met uw
buur:

Is M&E van
transitie wezenlijk
anders dan M&E
van andere
processen?

Dank voor de aandacht

Schipper@drift.eur.nl
www.drift.eur.nl
twitter.: @drifteur